

SEKARYHMÄT VAI ERILLISRYHMÄT?

Yläkoululaisten toiveita koululiikunnan ryhmäjaosta

Alexi Nieminen

Liikuntapedagogiikan pro gradu -tutkielma

Liikuntatieteellinen tiedekunta

Jyväskylän yliopisto

Kevät 2020

TIIVISTELMÄ

Nieminen, A. 2020. Sekaryhmät vai erillisryhmät? Yläkoululaisten toiveita koululiikunnan ryhmäjaosta. Liikuntatieteellinen tiedekunta, Jyväskylän yliopisto, liikuntapedagogiikan pro gradu -tutkielma, 62 s., 1 liite.

Koululiikunnassa on Suomessa käytössä pääasiassa kahdenlaisia opetusryhmiä: sukupuolen mukaan jaettuja erillisryhmiä sekä sekaryhmiä. Aikaisemmin yläkouluissa erillisryhmät on määrätty käytettäväksi, mutta nykyään opetusryhmien muodostaminen on opetuksen järjestäjän toimivallassa. Sekaryhmät ovat yleistyneet huomattavasti viimeisten vuosien aikana, nykyään monet kunnat ja koulut ovat siirtyneet kokonaan sekaryhmäopetukseen. Molempien ryhmäjakojen käyttämiseen on perusteita niin puolesta kuin vastaan.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää yläkouluikäisten oppilaiden toiveita koululiikunnan ryhmäjaosta. Erityisesti tarkoituksena oli selvittää toiveita oppilailta, joilla oli aikaisempaa kokemusta sekä erillis- että sekaryhmissä liikkumisesta. Toiveisiin mahdollisesti yhteydessä olevina tekijöinä tarkasteltiin nykyistä liikuntaryhmää, aikaisempia kokemuksia liikuntaryhmistä sekä sukupuolta. Lisäksi selvitettiin, olisiko oppilailla muita ehdotuksia liikuntaryhmien muodostamiseen. Tutkimusaineisto kerättiin kyselylomakkein 389 oppilaalta kolmesta eri pirkanmaalaisesta koulusta. Määrällisen aineiston analysoinnissa käytettiin ristiintaulukointia, khiin neliö -testiä (χ^2) sekä Mann-Whitneyn U -testiä. Laadullista aineistoa analysoitiin teemoittelemalla.

66 % tutkimukseen vastanneista oppilaista kannatti enemmän erillis- kuin sekaryhmiä koululiikunnassa. Nykyisellä liikuntaryhmällä oli kuitenkin tilastollisesti erittäin merkitsevä yhteys toiveisiin ja mielipiteisiin. Siitä huolimatta, että kyselyyn vastanneilla oppilailta oli kokemusta molemmista opetusryhmistä, ainoastaan 19 % olisi halunnut liikunnan toteutettavan enemmän eri ryhmässä, kuin missä kyselyyn vastatessa liikkui. Sukupuolella tai sillä, kuinka kauan oli kyseisessä ryhmässä liikkunut, ei ollut yhteyttä toiveisiin. Pienellä osalla oppilaista (10 %) oli muitakin ehdotuksia liikuntaryhmien muodostamiseen, ehdotukset perustuivat pääasiassa ryhmien jakamiseen oppilaiden taitojen, aktiivisuuden, motivaation tai kiinnostusten mukaan.

Niin tämän kuin aiempien aiheeseen liittyvien tutkimusten perusteella oppilaiden toiveet koululiikunnan opetusryhmistä vaikuttaisivat nojaavan pitkälti tottumukseen. Tutkimusten, kirjallisuuden tai käytännön kokemusten perusteella ei voida yksiselitteisesti yleistää, kumpi ryhmäjaosta on parempi. Samalla opetuksen järjestäjän vapaus päättää ryhmäjaosta antaa mahdollisuuden hyödyntää tarkoituksenmukaisinta ryhmäjakoa juuri kyseisissä olosuhteissa. Molempien opetusryhmien hyödyntäminen opetuksessa voisi monipuolisimmin palvella koululiikunnan tehtävän täyttymistä.

Asiasanat: koululiikunta, sekaryhmäopetus, erillisryhmäopetus

ABSTRACT

Nieminen, A. 2020. Single-sex or coeducation? Secondary school students' wishes regarding grouping in physical education. The Faculty of Sport and Health Sciences, University of Jyväskylä, Master's thesis, 62 pp., 1 appendix.

There are basically two ways of organizing physical education (PE) in Finland: single-sex and coeducation. Previously single-sex was the norm in PE but nowadays it is up to the education provider how to form groups in PE. Coeducation has become more and more popular in the past few years and many municipalities and schools have moved to coeducational PE. Both single-sex and coeducation have their pros and cons.

The purpose of this study was to investigate which grouping secondary school students prefer in PE. The primary goal was to examine the opinions of the students who had studied both in single-sex and coeducational classes in the past. It was also examined whether the student's current group in PE, previous groups or sex was related to the opinions. Finally the students were asked if they had any other suggestions for forming groups in PE. The research data was gathered with a questionnaire. The study included 389 participants from three different schools in Pirkanmaa. The quantitative data was analyzed by using cross-tabulation, the Chi square test (χ^2) and Mann-Whitney U test, the qualitative data was analyzed by using thematising.

66 % of the students who had studied both in single-sex and coeducational classes in the past, preferred single-sex PE. The current group in PE had a statistically significant effect on the opinions. Only 19 % of the students preferred a different group than the one they were currently in. The student's sex or the length of time they had studied in the current group had no bearing on the results. A few students (10 %) had other suggestions for forming groups in PE, mainly proposing students' skill levels, activity, motivation and interests as bases for grouping.

Both this study and the previous studies indicate that students' opinions are commonly based on conventions. It's not possible to generalize on the basis of research, literature or experiences whether single-sex or coeducation is a better option in PE. At the same time the freedom of choice of the education provider leaves room for the best grouping in each particular case. Having both single-sex and coeducation in PE could better contribute to achieving its goals as a school subject.

Key words: physical education, coeducational physical education, single-sex physical education

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1 JOHDANTO.....	1
2 LIIKUNNANOPETUKSEN OPETUSSUUNNITELMA	4
2.1 Perusopetuksen arvoperusta ja oppimiskäsitys.....	4
2.2 Koululiikunnan tavoitteet ja sisällöt.....	5
3 KOULULIIKUNNAN OPETUSRYHMÄT	7
3.1 Opetusryhmät Suomessa	7
3.2 Opetusryhmät muissa maissa	9
4 RYHMÄN MERKITYS KOULULIIKUNNASSA	11
5 PERUSTELUITA OPETUSRYHMIEN VÄLILLÄ.....	15
5.1 Tasa-arvo	15
5.2 Fyysinen turvallisuus.....	18
5.3 Ilmapiiri	20
5.4 Liikunnalliset taidot.....	22
5.5 Sosiaaliset taidot.....	24
5.6 Fyysinen aktiivisuus	25
5.7 Oppilaiden mielipiteet	27
6 TUTKIMUKSEN TARKOITUS, TUTKIMUSONGELMAT JA -MENETELMÄT .	30
6.1 Tutkimusongelmat.....	30
6.2 Tutkimuksen toteutus ja aineiston keruu.....	31
6.3 Aineiston analysointi	33
6.4 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys.....	34
7 TULOKSET	36

7.1	Oppilaiden toiveet ja mielipiteet koululiikunnan opetusryhmistä.....	36
7.2	Nykyisen liikuntaryhmän ja aikaisempien liikuntaryhmien yhteys toiveisiin ja mielipiteisiin.....	38
7.3	Sukupuolen yhteys toiveisiin ja mielipiteisiin.....	41
7.4	Muut ehdotukset koululiikunnan ryhmäjaosta	42
8	POHDINTA	44
8.1	Tutkimuksen päätulokset.....	44
8.2	Johtopäätökset	46
8.3	Tutkimuksen vahvuudet ja rajoitukset.....	51
8.4	Jatkotutkimusehdotukset	52
	LÄHTEET	54
	LIITTEET	

1 JOHDANTO

Koululiikunnan opetusryhmät muodostetaan Suomessa pääosin kahdella vaihtoehdoisella tavalla: joko tytöt ja pojat liikkuvat sukupuolten mukaan jaetuissa omissa ryhmissään eli erillisryhmissä, tai vaihtoehtoisesti yhdessä eli sekaryhmissä. Nämä kaksi vaihtoehtoa jakavat mielipiteitä niin oppilaiden, opettajien kuin muidenkin osapuolien kesken riippuen omista kokemuksista, arvoista ja uskomuksista. Molempien ryhmäjakojen käyttämiseen löytyy kuitenkin päteviä perusteita niin puolesta kuin vastaan.

Viimeisimmissä perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa ei enää määritellä tai suositella tarkemmin koululiikunnassa käytettäviä opetusryhmiä, vaan opetusryhmien muodostaminen on opetuksen järjestäjän toimivallassa. Aikaisemmin tyttöjen ja poikien erilliset ryhmät on ensin määrätty tai myöhemmin suositeltu käytettäväksi (Palomäki & Heikinaro-Johansson 2011, 20, 120). Nykyään opetuksen järjestämistä ohjaavia velvoitteita käsittelevässä luvussa todetaan ainoastaan, että opetusryhmät tulee yleisesti muodostaa niin, että voidaan saavuttaa opetussuunnitelmassa asetetut tavoitteet (Opetushallitus 2014, 14). Opetusministeriön työryhmä suosittelee tähän liittyen perusopetuksessa maksimissaan kahdenkymmenen oppilaan opetusryhmiä (Opetusministeriö 2007, 46).

Sekaryhmät ovat yleistyneet ympäri Suomen liikunnanopetuksessa huomattavasti viime vuosien aikana. Vielä 2010-luvun alussa suurin osa liikunnanopetuksesta toteutettiin erillisopetuksena (Johansson, Heikinaro-Johansson & Palomäki 2011), mutta tänä päivänä sekaryhmäopetusta voidaan pitää erillisopetuksen kanssa yhtä yleisenä vaihtoehtona. Aikaisemmat aiheesta tehdyt pro gradu -tutkielmat antavat viitteitä siitä, että oppilaat, joilla on sekaryhmistä kokemusta, toivovat koululiikunnan vastaisuudessaakin järjestettävän sekaryhmissä keskimäärin useammin kuin oppilaat, joilla kokemusta on ainoastaan sukupuolen mukaan jaetuista opetusryhmistä (Lassila 2017; Ruotoistenmäki 2020; Temonen 2016; Puhakka 2018). Muissa Pohjoismaissa ja suurimmassa osassa Euroopan maita sekaryhmät ovat olleet jo kauan vallitsevassa käytössä (Pühse & Gerber 2005).

Eri kuntien ja koulujen erilaiset käytännöt ryhmäjaioissa herättävät keskustelua, mitä ei voida missään nimessä pitää turhana. Seka- ja erillisryhmiä vertailevaa tutkimusta on monista yksittäisistä näkökulmista toteutettu, mutta vielä ei ole tehty laajempaa kotimaista katsausta seka- ja erillisryhmien eroista tai paremmuudesta. Ryhmäjakotapojen vaihtoehtoja tulisi pohtia tarkkaan opetusta järjestettäessä, sillä ryhmän koostumuksella on suuri merkitys koululiikunnassa sen tavoitteiden onnistumisen kannalta (Himberg & Jauhiainen 1998, 101–102). Ryhmässä toimiessaan nuori jäsentää omaa minäänsä ja toimintaansa suhteessa muiden ilmentämään palautteeseen (Lintunen & Rovio 2009, 14–15), ja parhaimmillaan jo pelkkä liikuntaryhmä voi nostaa ja pahimmillaan laskea oppilaan liikuntamotivaatiota, riippuen muun muassa oppilaan yhteenkuuluvuuden kokemuksista (Deci & Ryan 2000).

Tämän tutkimuksen kirjallisuuskatsauksessa tarkastellaan, mitä liikunnanopetuksen valtakunnallinen opetussuunnitelma sanoo aiheesta, miten Suomessa on aikaisemmin liikunnanopetus ja opetusryhmät toteutettu ja miten ne toteutetaan muissa maissa, sekä mikä merkitys opetusryhmällä yleisesti on oppilaalle. Lisäksi muodostetaan aikaisemman tutkimustiedon ja kirjallisuuden perusteella katsaus erillis- ja sekaryhmien perusteluihin ja eroavaisuuksiin. Tarkastelua perusteluista ja eroavaisuuksista käydään kirjallisuudessa (mm. Opetushallitus 2014; Pühse & Gerber 2005; Palomäki & Heikinaro-Johansson 2011) erityisesti esiin nousseiden seitsemän eri teeman sisällä, joita ovat tasa-arvo, fyysinen turvallisuus, ilmapiiri, liikunnalliset taidot, sosiaaliset taidot, fyysinen aktiivisuus sekä oppilaiden mielipiteet.

Varsinainen tutkimus keskittyy viimeiseen teemoista, oppilaiden mielipiteisiin liikunnan ryhmäjaioista. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaan koulutyö tulisi järjestää siten, että sen perustana on oppilaiden osallisuus ja kuulluksi tuleminen (Opetushallitus 2014, 35). Tutkimuksen tarkoituksena onkin selvittää, liikkuisivatko tutkimukseen osallistuvat oppilaat koululiikunnassa mieluummin erillisryhmissä vai sekaryhmissä. Erityisesti tarkoituksena on selvittää mielipiteitä oppilailta, joilla on kokemusta niin erillis- kuin sekaryhmistä, ja jotka näin ollen pystyvät vertaamaan molempia ryhmäjakoa luotettavasti. Lisäksi tutkitaan nykyisen liikuntaryhmän ja aikaisempien liikuntaryhmien kokemusten yhteyttä toiveisiin ja mielipiteisiin, sekä tarkastellaan eroja mielipiteissä sukupuolten välillä.

Viimeiseksi selvitetään, olisiko oppilailla erillis- ja sekaryhmien lisäksi muita ehdotuksia liikuntaryhmien muodostamiseen.

Tutkielmassa keskitytään yläkoulujen, vuosiluokkien 7–9, koululiikuntaryhmiin, sillä tässä ikävaiheessa liikuntaryhmien koostumuksella voidaan yleisesti olettaa olevan eniten merkitystä nuorelle. Yläkoulu on useimmiten murrosiän aikaa, ja murrosiässä nuoren kehon sekä kehonkuvan merkitys itsetunnon kannalta kasvaa (Aalberg & Siimes 2007, 85–86). Liikunnassa kehollisuus korostuu erityisesti muihin aineisiin verrattuna (Virta & Lounassalo 2017, 522; Opetushallitus 2014, 433). Lisäksi murrosiässä nuori kaipaa yleisesti hyväksyntää muilta, ja peilaa itseään ympärillä olevien ikätovereiden kautta (Aalberg & Siimes 2007, 85–86). Coxin, Ullrich-Frenchin, Madonian ja Wittyn (2011) mukaan murrosiässä ryhmältä saadun yleisen hyväksynnän merkitys on jopa tärkeämpää kuin läheisiltä ystäviltä saadun hyväksynnän.

2 LIKUNNANOPETUKSEN OPETUSSUUNNITELMA

Perusopetuksen ohjausjärjestelmän tarkoituksena on varmistaa koulutuksen tasa-arvo ja laatu sekä luoda hyvät edellytykset oppilaiden kasvulle, kehitykselle ja oppimiselle. Osa tätä ohjausjärjestelmää ovat perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet, joiden tehtävänä on ohjata ja tukea opetuksen järjestämistä sekä edistää opetuksen yhdenvertaisuutta. (Opetushallitus 2014, 9.) Opetussuunnitelman perusteita on muokattu noin kymmenen vuoden välein (Lahti 2017, 28), viimeisin on laadittu vuonna 2014 ja otettu vuodesta 2016 alkaen porrastetusti käyttöön. Opetussuunnitelman perusteet toimivat pohjana paikallisille opetussuunnitelmille, joilla on keskeinen merkitys opetussuunnitelman perusteiden tavoitteiden ja tehtävien ilmentämisessä ja toteuttamisessa. (Opetushallitus 2014, 9.)

2.1 Perusopetuksen arvoperusta ja oppimiskäsitys

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden arvoperusta perustuu jokaisen oppilaan ainutlaatuisuuteen ja oikeuteen saada hyvää opetusta, kulttuuriseen moninaisuuteen rikkautena, kestävän elämäntavan välttämättömyyteen sekä ihmisyyteen, sivistykseen, tasa-arvoon ja demokratiaan. Perusopetuksella on monta tehtävää: opetus-, kasvatus-, yhteiskunnallinen, kulttuuri- sekä tulevaisuustehtävä. Opetuksen perustana on oppilaiden kuulluksi tuleminen. Osallisuutta voidaan vahvistaa ottamalla oppilaita mukaan koulutyönsä ja ryhmänsä toiminnan suunnitteluun. (Opetushallitus 2014, 15–18, 35.)

Opetussuunnitelman perusteet perustuvat oppimiskäsitykseen, jonka mukaan oppilas on aktiivinen toimija. Oppimisprosessissa korostetaan taitoa ja halua oppia yhdessä. Oppiminen tapahtuu vuorovaikutuksessa niin opettajan kuin muiden oppilaiden kanssa, myös tavoitteiden asettaminen ja ongelmien ratkaisu tapahtuu sekä itsenäisesti että yhdessä muiden kanssa. Yhdessä oppiminen kehittää esimerkiksi oppilaiden ongelmanratkaisutaitoja sekä erilaisten näkökulmien ymmärtämistä. (Opetushallitus 2014, 17.) Kuitenkin oppilasryhmät ovat yhä heterogeenisempiä (Heikinaro-Johansson, Varstala & Lyyra 2008, 32), ja oppilailla on keskenään hyvin erilaiset taustat, tiedot ja taidot, mistä johtuen oppilaiden erilaiset ja yksilölliset tarpeet tulisi ottaa huomioon (McHugh 2007, 404). Rintalan, Huovisen ja Niemelän

(2012, 245) mukaan oppilaan hallinnollista tai opetuksellista tietoista ja tarkoituksenmukaista erilaista käsittelyä kutsutaan eriyttämiseksi, opetuksellista eriyttämistä ovat esimerkiksi tehtävien tai oppimisympäristön soveltaminen yksilön tarpeita vastaaviksi. Opetussuunnitelman perusteiden mukaan eriyttämisen tulee olla kaiken opetuksen pedagogisena lähtökohtana (Opetushallitus 2014, 30).

2.2 Koululiikunnan tavoitteet ja sisällöt

Opetussuunnitelman perusteiden mukaan koululiikunnan tehtävänä on vaikuttaa positiivisesti oppilaiden kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin tukemalla oppilaan fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista toimintakykyä sekä myönteistä suhtautumista omaan kehoon. Tavoitteena on, että oppilaat kasvavat liikkumaan ja liikunnan avulla. Liikkumaan kasvamisen edellytyksenä on, että oppilaat saavat riittävästi tietoja, taitoja ja kokemuksia, joiden avulla on mahdollista omaksua liikunnallinen elämäntapa. Tarkemmin tämä edellyttää oppilaan kehitystason mukaista fyysisesti aktiivista toimintaa, motoristen perustaitojen oppimista sekä fyysisten ominaisuuksien harjoittamista. Tärkeinä pidetään yksittäisiin liikuntatunteihin liittyviä positiivisia kokemuksia. (Opetushallitus 2014, 433.) Perusopetuksen opetussuunnitelman liikunnan tukimateriaalin (Opetushallitus 2017) mukaan liikuntatuntien positiivisten kokemusten on osoitettu olevan yhteydessä liikunnallisen elämäntavan omaksumiseen. Liikunnan avulla kasvamiseen puolestaan sisältyvät muun muassa toisia kunnioittavan vuorovaikutuksen, kaikkien kanssa työskentelyn, vastuullisuuden, tunteiden tunnistamisen ja säätelyn sekä myönteisen minäkäsityksen oppiminen ja harjoittaminen (Opetushallitus 2014, 433).

Koululiikunnassa tulisi panostaa turvalliseen ja eettisesti kestäväan toimintaan ja oppimisilmapiiriin. Tavoitteena on edistää yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa ja yhteisöllisyyttä. Koululiikunnassa korostuvat fyysinen aktiivisuus, yhdessä tekeminen sekä kehollisuus; vuosiluokilla 7–9 erityisen tärkeänä pidetään oppilaan myönteisen minäkäsityksen vahvistamista sekä oman kehon hyväksymistä. Oppituntien tulisi tarjota mahdollisuuksia muun muassa iloon, keholliseen ilmaisuun, osallisuuteen, sosiaalisuuteen sekä pätevyyden kokemuksiin. (Opetushallitus 2014, 433–434.)

Liikunnan osalta opetussuunnitelman perusteiden sisältö on yksinkertaistunut aikaisempiin opetussuunnitelmiin verrattuna (Lahti 2017, 28). Uintia lukuun ottamatta opetussuunnitelman perusteissa ei enää mainita lajisältöjä, vaan opetuksessa keskeisenä pidetään yleisesti motoristen perustaitojen monipuolista kehittämistä. Opetuksen tulee sisältää tasapaino-, liikkumis- ja välineenkäsittelytaitoja sekä havainto- ja ratkaisuntekotaitoja kehittäviä tehtäviä ja liikuntamuotoja. Mahdollisina esimerkkeinä on kuitenkin mainittu jää-, lumi-, luonto-, perus-, musiikki- ja tanssiliikunta sekä palloilu ja voimistelu. Liikuntataitoja tulee harjoitella monipuolisesti erilaisissa oppimisympäristöissä monipuolisten tehtävien, leikkien, harjoitteiden ja pelien avulla. (Opetushallitus 2014, 433–435.)

3 KOULULIIKUNNAN OPETUSRYHMÄT

Tässä tutkielmassa käsitteellä sekaryhmäopetus tarkoitetaan kaikkien sukupuolten opettamista samassa opetusryhmässä koululiikunnassa. Sukupuolten (tyttöjen ja poikien) mukaan jaettujen ryhmien liikunnanopetuksesta käytetään käsitettä erillisryhmäopetus. Muissa koulun oppiaineissa sukupuolta ei ole tapana käyttää erittelyperusteena ryhmäjakoja tehtäessä, mutta liikunnanopetuksessa tämä on yleistä (Kokkonen 2013). Seka- ja erillisryhmät ovat yleisimmät laajalti käytössä olevat ryhmäjaot koululiikunnassa (Pühse & Gerber 2005).

3.1 Opetusryhmät Suomessa

Koululiikunta alkoi Suomessa voimistelu-nimellä, ja alun perin sen pääasiallisena tarkoituksena oli ylläpitää poikien sotilaskuntoa ja terveyttä. Poikien osalta voimistelu tuli viralliseksi oppiaineeksi oppikoulujen opetussuunnitelmaan vuonna 1843, tytöille vasta noin kolmekymmentä vuotta myöhemmin, kun alkoi levitä huoli heidän vähäisestä liikkumisesta ja terveydentilasta. (Ilmanen & Voutilainen 1982, 22.) 1900-luvulla kilpaurheilun aseman alkaessa Suomessa vahvistua, poikien liikunnassa alkoivat vähitellen korostua joukkuelajit sekä kilpailullisuus, tyttöjen liikunnan keskittyessä nimenomaan voimisteluun (Wuolio & Jääskeläinen 1993).

1970-luvulla peruskoulu-uudistuksen myötä koululiikunnassa alettiin korostaa kasvatuksellisuutta, tavoitteellisuutta ja liikuntataitoja, kurin ja suorituskeskeisyyden sijaan (Wuolio & Jääskeläinen 1993, 136–139). Tyttöjen ja poikien erillisopetus liikunnassa sisältyi peruskouluasetukseen (718/1984) 44§ (Palomäki & Heikinaro-Johansson 2011, 120). Vuoden 1985 peruskoulun opetussuunnitelman perusteissa liikunnan yleiset tavoitteet olivat samat tytöille ja pojille, mutta tuntimäärät ja sisällöt eivät: tytöillä korostettiin edelleen voimistelua, pojilla puolestaan palloilua. Perusteluina eri painotuksiin käytettiin sukupuolten erilaista kehitystä sekä erilaisia kiinnostuksen kohteita. (Kouluhallitus 1985, 175.)

Historia ja perinteet vaikuttavat Suomessa vielä 2000-luvulla koululiikuntaan ja opetusryhmiin. Vielä vuoden 2004 perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa mainittiin, että yläkoulujen

liikunnanopetuksessa tulisi ottaa huomioon oppilaiden kasvun ja kehityksen erojen lisäksi murrosiässä korostuvat sukupuolten erilaiset tarpeet (Opetushallitus 2004, 249). Tyttöjen ja poikien erillisopetuksesta määräävä asetus kumoutui kuitenkin jo 1990-luvun lopussa, eikä opetuksen järjestäjillä ole tämän jälkeen ollut lakiin perustuvaa velvoitetta opetusryhmien järjestämisestä sukupuolten mukaan jakaen. Silti vuonna 2010 ainoastaan 15 % liikunnan oppimistulosten seuranta-arviointiin osallistuneista oppilaista oli osallistunut koululiikunnassa sekaryhmäopetukseen (Palomäki & Heikinaro-Johansson 2011, 81). Sukupuolittain jakautuneiden ryhmien lisäksi tavanomaista on ollut, että poikia on opettanut miesopettaja ja tyttöjä naisopettaja (Berg & Lahelma 2010; Kokkonen 2013).

Vaikka suurin osa liikunnanopetuksesta on toteutettu viime vuosiin asti erillisopetuksena, on tänä aikana myös sekaryhmiä yksittäisissä tapauksissa ja kouluissa käytetty. Yksittäisten koulujen ja luokkien lisäksi sekaryhmät ovat usein olleet ratkaisu esimerkiksi valinnaisilla liikunnan kursseilla, joko osallistujamääristä tai muista tarkoituksenmukaisista syistä johtuen. Sekaryhmiä on käytetty joissain liikuntamuodoissa myös yksittäisillä tunneilla erillisryhmät yhdistäen, esimerkiksi tanssissa (Heikinaro-Johansson, Palomäki & Kurppa 2011, 255). Pääasialliseen sekaryhmäopetukseen on kuitenkin yleisimmin päädytty pienissä kouluissa, joissa tytöille ja pojille ei ole oppilasmääristä johtuen ollut tarkoituksenmukaista muodostaa omia ryhmiä (Heikinaro-Johansson & Telama 2005).

Uusimmissa perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa, jotka on otettu porrastetusti käyttöön syksystä 2016 eteenpäin, ei enää erotella oppilaita sukupuolen mukaan. Osittain juuri tästä syystä, sekä myös onnistuneista kokeiluista johtuen, sekaryhmät ovat yleistyneet viime vuosina merkittävästi ympäri Suomea. Esimerkiksi Temosen (2016) Turussa, Sievissä ja Jyväskylässä toteuttamassa kyselytutkimuksessa kolmen yläkoulun 177 oppilaan otoksesta ainoastaan 2 %:lla ei ollut kokemusta sekaryhmistä. Valtakunnallista tutkimusta koululiikunnan opetusryhmistä ei ole uuden opetussuunnitelman aikana vielä tehty, eikä näin ollen voida luotettavasti sanoa, mikä on sekaryhmien ja erillisryhmien tämän hetkinen suhde. Kuitenkin moni kunta ja kaupunki on päättänyt siirtyä kokonaan sekaryhmiin, ja molempia ryhmäjakoja on yleisesti käytössä ympäri Suomea. Aiheesta tehdyt pro gradu -tutkielmat antavat viitteitä siitä, että oppilaat, joilla on sekaryhmistä kokemusta, toivovat koululiikunnan vastaisuudessaakin järjestettävän sekaryhmissä useammin kuin oppilaat, joilla kokemusta on

ainoastaan sukupuolen mukaan jaetuista opetusryhmistä (Lassila 2017; Ruotoistenmäki 2020; Temonen 2016; Puhakka 2018).

3.2 Opetusryhmät muissa maissa

Pühse ja Gerber (2005) ovat selvittäneet yhteensä 35 eri maan käytänteitä liikunnanopetuksessa. Selvityksestä käy ilmi, että Suomea ja Islantia lukuun ottamatta kaikissa muissa Pohjoismaissa liikunnanopetus on jo pidemmän aikaa toteutettu sekaryhmissä. Esimerkiksi Ruotsissa sekaryhmät otettiin koko maan osalta käyttöön vuonna 1982, tavoitteena edistää sukupuolten tasa-arvoa. Päätös tehtiin nopeasti ilman kokeiluja tai opettajien kouluttamista, ja sekaryhmissä on tämän jälkeen havaittu monia huonoja puolia verrattuna erillisryhmiin. Kuitenkin enemmistö oppilaista pitää nykyään sekaryhmistä, eikä haluaisi vaihtaa erillisryhmiin. (Annerstedt 2005.) Norjassa taas sekaryhmät tulivat liikunnanopetuksen valtakunnallisiin opetussuunnitelmiin jo 1970-luvulla, perusteena sielläkin sukupuolten tasa-arvon edistäminen. Myöskään Norjassa oppilaat eivät enää haluaisi vaihtaa takaisin erillisryhmiin. (Moser, Jacobsen & Erdmann 2005.) Tanskassa sekaryhmät on otettu käyttöön jo ennen Ruotsia ja Norjaa. Tasa-arvon lisäksi Tanskassa sekaryhmien perusteena on korostettu tyttöjen ja poikien oppimista tulemaan toimeen ja työskentelemään keskenään. (Rønholt 2005.) Islannissa taas tilanne on samankaltainen Suomen kanssa: valtakunnallinen opetussuunnitelma tai lait eivät määrää liikunnan opetusryhmiä, ja niin seka- kuin erillisryhmiä on käytössä (Smiley 2015).

Muiden Pohjoismaiden lisäksi Euroopassa sekaryhmiä käytetään yläkoululaisten opetusryhminä yleisesti esimerkiksi Saksassa, Kreikassa, Ranskassa ja Espanjassa. Muualla maailmassa esimerkiksi Yhdysvalloissa, Brasiliassa ja Etelä-Koreassa tytöt ja pojat liikkuvat koululiikunnassa yhdessä. Eri maissa sekaryhmiä perustellaan yleisimmin tasa-arvon sekä kasvatuksellisen puolen ja sosiaalisten taitojen perusteella, mutta samaan aikaan kyseisten maiden asiantuntijat tunnistavat ja myöntävät sekaryhmiin liittyvän myös ongelmakohtia, esimerkiksi tasoeroja ja poikien dominointia. (Pühse & Gerber 2005.) Erillisryhmiä käytetään puolestaan Euroopassa yleisesti muun muassa Itävallassa, Tsekissä, Puolassa sekä Unkarissa, muualla maailmassa esimerkiksi Kanadassa ja Kiinassa. Sukupuolten erillisiä opetusryhmiä

perustellaan eri maissa useimmiten tyttöjen ja poikien tasoeroilla ja erilaisuudella. Suomen ja Islannin lisäksi molempia opetusryhmiä taas on käytössä esimerkiksi Sveitsissä ja Belgiassa. (Pühse & Gerber 2005.)

4 RYHMÄN MERKITYS KOULULIIKUNNASSA

Liikunnanopetuksen kohteena ovat yksilölliset oppilaat, mutta myös samaan aikaan erilaisista oppilaista muodostuva ryhmä. Ryhmässä toimiessaan ihminen jäsentää omaa minäänsä ja toimintaansa suhteessa muiden ryhmän jäsenten ilmentämään palautteeseen (Lintunen & Rovio 2009, 14–15). Bionin (1961, 32) mukaan ihminen onkin erilainen toimija ryhmässä kuin yksilönä, kokemukset muiden ryhmän jäsenten asenteista itseään kohtaan vaikuttavat jatkuvasti joko tietoisesti tai tiedostamatta yksilön käyttäytymiseen. Tässä luvussa tarkastellaan yleisesti koululiikuntaryhmän merkitystä oppilaalle ryhmäilmiöiden sekä yhden yleisimmän motivaatioteorian, itsemääräämisteorian, näkökulmasta.

Himbergin ja Jauhaisen (1998, 101–102) mukaan toimintansa tavoitetta toteuttaessaan ryhmän on pyrittävä yhtä aikaa kahteen päämäärään: asiatavoitteeseen eli perustehtävään, sekä tunnetavoitteeseen, joka käsittää ryhmän kiinteyden ja toimintakyvyn. Tunnetavoite, eli ryhmän kiinteys voidaan jakaa vielä kahteen alalajiin: sosiaaliseen kiinteyteen ja tehtäväkiinteyteen. Sosiaalinen kiinteys tarkoittaa ryhmän jäsenten kokeman vetovoimaa toisiaan kohtaan, tehtäväkiinteys puolestaan ryhmän jäsenten kokeman vetovoimaa ryhmän asiatavoitetta kohtaan. (Rovio 2012, 322.) Asiatavoite ja tunnetavoite ovat ryhmissä erottamaton kokonaisuus, ryhmän perustehtävän onnistuminen riippuu ryhmän tunnetavoitteen saavuttamisesta. (Himberg & Jauhainen 1998, 101–102.)

Koululiikunnassa asiatavoitteena ovat opetussuunnitelman perusteiden tavoitteet sekä niiden mukainen oppiminen ja toiminta. Liukkosen ja Jaakkolan (2013a, 144) mukaan koululiikunnassa tärkeinä voidaan erityisesti pitää liikuntatunteihin liittyviä positiivisia kokemuksia sekä liikunnallisen elämäntavan tukemista. Pietilä, Laine ja Nordström (2017, 264) lisäävät, että yhtenä keskeisimmistä koululiikunnan tavoitteista voidaan pitää oppilaiden sisäisen motivaation vahvistamista synnyttämällä myönteisiä kokemuksia sekä vahvistamalla oppilaan pätevyyden kokemuksia liikkumisessa, sillä niiden on tutkitusti osoitettu olevan tärkeimpiä edellytyksiä elinikäiselle liikunnan harrastamiselle. Motivaatio vaikuttaa yksilön toimintaan myös liikuntatuntien sisällä (Liukkonen & Jaakkola 2013a, 144), mahdollistaen opetussuunnitelman perusteiden monipuolisten tavoitteiden tavoittelemisen.

Itsemääräämisteoriaa käytetään nykypäivänä yhtenä yleisimpänä viitekehyksenä motivaatiotutkimuksissa (Deci & Ryan 2000), kuten myös koululiikuntamotivaatiota tutkittaessa (Liukkonen & Jaakkola 2013). Itsemääräämisteorian mukaan koettu pätevyys, autonomia sekä sosiaalinen yhteenkuuluvuus ovat ihmisen kolme psykologista perustarvetta. Koululiikunta sekä koululiikunnan sosiaalinen ympäristö voivat joko tyydyttää tai ehkäistä näiden tarpeiden toteutumista. Koetun pätevyyden, autonomian ja sosiaalisen yhteenkuuluvuuden tyydyttyminen edesauttavat sisäisen motivaation toteutumista. Viihtyminen on puolestaan itsemääräämisteorian mukaan seurausta sisäisestä motivaatiosta. (Deci & Ryan 2000.)

Itsemääräämisteorian ulottuvuuksista sosiaalista yhteenkuuluvuutta voidaan pitää yhtenä osana koululiikunnan tunnetavoitetta. Näin ollen se voi vaikuttaa myös koululiikunnan asiatarvoitteen, positiivisten kokemusten ja sisäisen motivaation, toteutumiseen. Sosiaalinen yhteenkuuluvuus käsittää muun muassa kokemuksen ryhmään kuulumisesta sekä turvallisuuden ja hyväksytyksi tuleminen tunteen ryhmässä toimittaessa (Liukkonen & Jaakkola 2013a, 148, Ryanin & Decin 2007 mukaan). Koululiikunta ja liikuntaryhmä voivat tyydyttää tai tukahduttaa yksilön sosiaalisen yhteenkuuluvuuden tunnetta, ja näin vaikuttaa hänen liikuntamotivaation muodostumiseen. Ryhmään, jossa oppilailla on hyvä ja turvallinen olla, tullaan mielellään harrastamaan liikuntaa (Rovio 2009, 33). Nikkolan ja Löppösen (2014, 13) mukaan ryhmädynamiikalla voi olla jopa ratkaiseva merkitys oppimisen sekä psyykkisen kasvun kannalta.

Koululiikunnassa tärkeinä pidetään liikuntatunteihin liittyviä positiivisia kokemuksia (Liukkonen & Jaakkola 2013a, 144; Pietilä ym. 2017, 264). Vuoden 2010 liikunnan seuranta-arvioinnissa selvitettiin muun muassa yhdeksäsluokkalaisten oppilaiden mieluisia ja epämieluisia asioita koululiikuntaan liittyen. Yksittäisten liikuntalajien jälkeen useimmin mainitut niin mieluisat kuin epämieluisatkin asiat liittyivät juuri sosiaaliseen yhteenkuuluvuuteen ja opetusryhmään. (Palomäki & Heikinaro-Johansson 2011, 79–81.) Myös Decin ja Ryanin (2000) sekä Heikinaro-Johanssonin ym. (2008) mukaan liikuntaryhmä, sen ilmapiiri ja siinä koettu sosiaalinen yhteenkuuluvuus ovat tärkeimpiä tekijöitä oppilaiden kiinnostuksessa ja motivaatiossa liikuntatunteja kohtaan. Perusopetuksen opetussuunnitelman

perusteet korostavat liikunnanopetuksessa yhteisöllisyyttä, yhdessä tekemistä ja sosiaalista yhteenkuuluvuutta (Opetushallitus 2014, 433–435).

Oppilaiden vanhentuessa opetusryhmän ja sosiaalisen yhteenkuuluvuuden merkitys korostuu entisestään oppilaiden motivaatiossa liikuntaa kohtaan (Malmberg & Little 2002, 127). Murrosiässä nuori tarvitsee jatkuvasti hyväksyntää (Aalberg & Siimes 2007, 85–86), Coxin, ym. (2011) mukaan murrosiässä ryhmältä saadun yleisen hyväksynnän merkitys on jopa korkeampi kuin läheisiltä ystäviltä saadun hyväksynnän. Rovio (2009) nostaa kuitenkin esille, että liiallinen sosiaalinen kiinteytys voi olla yksilölle myös haitaksi, erityisesti jos tehtäväkiinteytys on heikkoa. Esimerkiksi Hastien ja Pickwellin (1996) tutkimuksessa kaverit ja muu ryhmä vaikuttivat siihen, kuinka myönteisesti tai kielteisesti yksilöt suhtautuivat suoritettavaan tehtävään.

Ryhmän koolla on merkittävä vaikutus ryhmän toimivuuteen. Ryhmän koon kasvaessa vaikeutuu ryhmän jäsenten keskinäinen vuorovaikutus kaikkien kanssa. Suuremmissa ryhmissä syntyy pienempiin ryhmiin verrattuna helpommin negatiivisia kokemuksia, sillä muun muassa sitoutumista, yksimielisyyttä ja kiinteyttä on vaikeampi saavuttaa. (Saaranen-Kauppinen & Rovio 2009, 32–39.) Ryhmän koon kasvaessa alkaa ryhmässä usein muodostumaan pienryhmiä, joissa sosiaalisen yhteenkuuluvuuden tunteet ovat saavutettavissa (Rovio 2007, 173). Opetusministeriön työryhmä suosittelee perusopetuksessa maksimissaan kahdenkymmenen oppilaan opetusryhmiä (Opetusministeriö 2007, 46), mutta käytännössä tämä ei läheskään aina toteudu. Vuoden 2016 valtakunnallisen Opettajat ja rehtorit Suomessa -raportin mukaan perusopetuksessa 20–24 oppilaan opetusryhmissä opiskeli noin 44 % oppilaista, vähintään 25 oppilaan opetusryhmissä opiskeli puolestaan noin 12 % oppilaista (Opetushallitus 2017, 201). Kososen (2019) pro gradu -tutkielmaan osallistui 74 liikunnanopettajaa ympäri Suomea, ja noin kolmasosa piti opetusryhmiensä kokoa liian suurena, Etelä-Suomessa jopa yli puolet.

Liikuntaryhmä voi vaikuttaa sosiaalisen yhteenkuuluvuuden lisäksi muihinkin itsemääräämisteorian ulottuvuuksiin: koettuun pätevyyteen ja autonomiaan. Liukkosen ja Jaakkolan (2013b, 298) mukaan motivaatio liikuntaa kohtaan syntyy yksilöllisten

ominaisuuksien, kuten esimerkiksi koetun pätevyyden, sekä sosiaalisen ympäristön yhteisvaikutuksesta. Muodostaessaan kokemuksiaan pätevyydestä, ihminen tulkitsee ympärillä olevien ihmisten reaktioita ja vertailee itseään heihin (Salmela 2006, 60). Murrosiässä sosiaalinen vertailu ympärillä oleviin ihmisiin lisääntyy entisestään (Aunola 2002, 112), Malmbergin ja Littlen (2002, 131) mukaan yläkouluikäisillä on muiden silmissä entistä tärkeämpää vaikuttaa pätevältä. Autonomian osalta voidaan puolestaan olettaa ryhmässä syntyvien roolien esimerkiksi vaikuttavan yksilön autonomian ja vaikuttamisen mahdollisuuksien kokemuksiin. Kopakkalan (2005, 97) mukaan yksilön rooli voi määräytyä jo ulkoa päin tulevien odotusten perusteella, esimerkiksi sukupuolen mukaan.

Vaikka sosiaalinen ympäristö vaikuttaa oppilaan motivaation muodostumiseen, on Soini (2006) havainnut, että oppilaat kokevat itsemääräämisteorian ulottuvuudet sekä viihtymisen liikuntatunneilla pääasiassa hyvin yksilöllisesti. Tutkimuksessa selvitettiin muun muassa opettajan ja opetusryhmän yhteyttä oppilaan kokemaan motivaatioilmastoon ja viihtyvyyteen. Motivaatioilmaston muuttujina tarkasteltiin itsemääräämisteorian ulottuvuuksia, koettu pätevyys laajennettiin kahdella toisen yleisen motivaatioteorian, tavoiteorientaatioteorian, mukaisella ulottuvuudella. Tutkimuksessa havaittiin esimerkiksi, että samassa liikuntaryhmässä olevat yksittäiset oppilaat kokivat hyvin eri tavoin itsemääräämisteorian ulottuvuuksia sekä viihtymistä. Lisäksi esimerkiksi viihtymisen ja autonomian osalta opettajalla oli liikuntaryhmää vahvempi yhteys oppilaiden kokemuksiin. Kuitenkin sosiaalisesta yhteenkuuluvuutta oppilaat kokivat pääasiassa oppilaan ja ryhmän välisen vuorovaikutuksen kautta. (Soini 2006.)

5 PERUSTELUITA OPETUSRYHMIEN VÄLILLÄ

Tässä luvussa tarkastellaan sekaryhmien ja erillisopetuksen eroja sekä hyviä ja huonoja puolia liikunnanopetuksessa oppilaiden näkökulmasta. Tarkastelua tehtäessä tulee muistaa, että jokainen oppilas on ainutlaatuinen yksilö, mistä johtuen kaikki havainnot ja päätelmät eivät päde aina yksittäisen oppilaan kohdalla. Esimerkiksi motivaation ja viihtymisen oppilaat kokevat liikuntatunneilla hyvin yksilöllisesti, samassa liikuntaryhmässä yksittäisillä oppilailla voi olla hyvin erilaisia kokemuksia (Soini 2006). Tarkoituksenmukaista on selvittää hyviä ja huonoja puolia yleisemmällä tasolla: kumpi ryhmäjako olisi mahdollisimman monelle oppilaalle optimaalinen eri näkökulmista.

Aiheeseen liittyvien tutkimusten ja aineistojen (mm. Opetushallitus 2014; Pühse & Gerber 2005; Palomäki & Heikinaro-Johansson 2011) perusteella vertailuun on valittu seitsemän eri teemaa. Ensimmäiseksi tarkastellaan koululiikunnan lähtökohtia: tasa-arvoa sekä turvallisuutta. Näistä siirrytään ilmapiiriin ja siihen liittyvään sosiaaliseen yhteenkuuluvuuteen. Seuraavaksi tarkastellaan liikuntaan kasvamiseen sisältyviä liikunnallisia taitoja ja niissä esiintyviä eroja, liikunnan avulla kasvamiseen sisältyviä sosiaalisia taitoja, sekä liikuntatunneilla tärkeänä pidettävää fyysistä aktiivisuutta. Viimeiseksi tarkastellaan oppilaiden mielipiteitä opetusryhmistä. Teemat on valittu ja rajattu niin, että niissä esiintyy yleisiä perusteluita tai mahdollisia eroja opetusryhmien välillä. Teemat liittyvät osittain toinen toisiinsa, mutta ovat kuitenkin selvästi erotettavissa toisistaan. Kaikki valitut teemat on mainittu perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa liikunnan oppiainekohtaisissa tehtävissä, tavoitteissa tai sisällöissä (Opetushallitus 2014, 433–435). Vertailtaessa sekaryhmiä ja erillisopetusta oletetaan, että muut oppimisympäristöön liittyvät tekijät eivät muutu.

5.1 Tasa-arvo

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaan perusopetuksen yhteiskunnallisena tehtävänä on edistää tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta ja oikeudenmukaisuutta, sisältäen sukupuolten tasa-arvon edistämisen. Myös liikunnan oppiainekohtaisissa tavoitteissa mainitaan, että liikunnan avulla edistetään yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa. Opetussuunnitelman

perusteiden luvussa ”opetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet” vedotaan Suomen perustuslakiin sekä yhdenvertaisuuslakiin, joiden perusteella ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen perusteella. Opetuksen tulee tukea yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolain toteutumista. (Opetushallitus 2014, 14, 18, 433.)

Monissa maissa, joissa liikunnanopetus toteutetaan sekaryhmissä, perustellaan päätöstä erityisesti sukupuolten tasa-arvoisuudella. Tällöin koetaan, että erillisopetus ei takaa eri sukupuolille yhdenvertaisia lähtökohtia tai opetusta. (Pühse & Gerber 2005.) Esimerkiksi liikunnan oppimistulosten seuranta-arvioinnin tulosten perusteella erillisryhmissä tyttöjen ja poikien tuntien sisällöissä ja liikuntamuodoissa on sukupuolikohtaisia eroja. Poikaryhmissä muun muassa palloilu on keskimäärin yleisempi liikuntamuoto kuin tyttöryhmissä. (Palomäki & Heikinaro-Johansson 2011, 87; Rintala, Palomäki & Heikinaro-Johansson 2013.) Myös Berg (2010) havaitsi tyttöjen ja poikien ryhmien välillä eroja liikuntatuntien sisällä tarkastellessaan pääkaupunkiseudun viittä 7. luokkalaisten liikuntaryhmää. Kokkosen (2015) mukaan erot sisällöissä osoittavat, että tiettyyn sukupuoleen yhdistettävä liikuntamuoto haittaa vastakkaisen sukupuolen mahdollisuuksia osallistua kyseiseen toimintaan. Tyttöjen ja poikien erillisryhmiä voidaan näin ollen pitää merkittävänä sukupuolistavana ja stereotyyppioita edistävänä tekijänä (Turpeinen, Jaako, Kankaanpää & Hakamäki 2011, 33; Berg & Lahelma 2010). Ruotoistenmäki (2020) haastatteli pro gradu -tutkielmassaan kuutta liikunnanopettajaa, joilla oli kokemusta sekaryhmäopetuksesta, ja yhtenä sekaryhmäopetuksen hyvänä puolena nähtiinkin sukupuoliroolien purkaminen ja laajentaminen. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa todetaan, että jokaista oppilasta tulisi auttaa tunnistamaan omat mahdollisuutensa, rakentamaan oppimispolkunsä sekä suhtautumaan oppiaineisiin ilman sukupuoleen sidottuja roolimalleja (Opetushallitus 2014, 18).

Toisaalta taas, koululiikunnassa on tilanteita, joissa sukupuolen huomioiminen ryhmäjaioissa voi olla perusteltua (Liito 2018). Leinosen (2005, 22) mukaan positiivisin tarkoituksin ja tavoittein tehtyjä erontekoja ei tule pitää epätasa-arvona tai syrjimisenä. Kuusen, Jaku-Sihvosen ja Koramon (2009, 23–24) mukaan tasa-arvoisuuden voidaan liikunnassa ajatella toteutuvan oppilaiden voidessa mahdollisuuksien mukaan opiskella omalla kehitys- ja taitotasollaan, tässä tapauksessa tarkoittaen tyttöjä ja poikia omissa ryhmissään. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaan opetuksessa tuleekin ottaa huomioon

oppilaiden yksilölliset tarpeet sekä kasvun ja kehityksen erot (Opetushallitus 2014, 30), jotka esimerkiksi Krausen, Naughtonin, Bensonin ja Tibbertin (2018) tutkimuksen tulosten perusteella alkavat myös tyttöjen ja poikien välillä erottua yläkoulussa entistä selvemmin. Lisäksi vuoden 2010 liikunnan seuranta-arvioinnin mukaan oppilaiden useimmin mainitsemat mieluisat ja epämieluisat asiat liikuntatunneilla liittyivät liikuntalajeihin (Palomäki & Heikinaro-Johansson 2011, 79–80). Tutkimusten perusteella tyttöjen ja poikien toiveissa ja mieltymyksissä koululiikuntaympäristöissä ja -lajeissa on eroja (Hill & Cleven 2005; Rintala ym. 2013). Erillisryhmissä näitä sukupuolikohtaisia toiveita ja mieltymyksiä voi olla mahdollista ottaa paremmin huomioon opetusta suunniteltaessa. Näistä syistä Palomäen ja Heikinaro-Johanssonin (2011, 123) mukaan tasa-arvon päämäärän voidaankin ajatella toteutuvan paremmin erillisryhmissä kuin sekaryhmissä. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa todetaan, että samanarvoisuus ei tarkoita samanlaisuutta (Opetushallitus 2014, 28).

Lisäksi monet havainnot kyseenalaistavat sekaryhmäopetuksen tasa-arvon käytännössä liikuntatuntien sisällä. Lehtosen (2003, 100) mukaan sekaryhmät eivät lisääkään sukupuolten välistä tasa-arvoa, mikäli samalla ei keskitytä muihin sukupuoleen liittyviin käytäntöihin. Monissa tutkimuksissa sekaryhmäopetuksessa poikien on esimerkiksi koettu hallitsevan liikuntatilanteita sekä saavan keskimäärin tyttöjä enemmän huomiota ja palautetta opettajalta (Eklund 1996, 121–125; Heikinaro-Johansson & Telama 2005; Hannon & Ratliffe 2007; Leinonen 2005, 46; Gibbons & Humbert 2008; Pritchard, McCollum, Sundal & Colquit 2014; Lirgg 1994; McKenzie, Prochaska, Sallis & La Master 2004). Kastrup ja Kleindienst-Cachay (2016) haastattelivat 71 opettajaa Saksassa ja kävi ilmi, että sekaryhmäopetus etenee usein myös liikuntaympäristöiltä ja -lajeilta poikien toiveiden ja mieltymysten perusteella. Myös Ruotoistenmäki (2020) havaitsi saman haastatellessaan pro gradu -tutkielmassaan kuutta liikunnanopettajaa, joilla oli kokemusta sekaryhmäopetuksesta. Enemmistön haastateltavista mukaan poikien äänekäs vastustus johti helposti siihen, että tunneilla mentiin useammin maskuliinisten liikuntamuotojen ehdoilla. Tämä voi liikuntatunneilla osaltaan vaikuttaa tyttöjen viihtymiseen sekä autonomian kokemuksiin, ja itsemääräämisteorian mukaan näitä kautta liikuntamotivaatioon. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaan tasa-arvoisessa oppimisyhteisössä jäsenten tulisi tulla kohdatuksi ja kohdelluiksi samanarvoisina ja kaikille tulisi turvata yhdenvertaiset osallistumisen mahdollisuudet (Opetushallitus 2014, 28).

Leinonen (2005) toteaakin koululiikunnan ryhmäjakojen tasa-arvokysymykseen liittyen, että niin erillisryhmät kuin sekaryhmät voivat osaltaan vahvistaa sukupuolten epätasa-arvoa stereotyyppioita ja käyttäytymisodotuksia. Tiivistetysti erillisryhmät voivat luoda ryhmäkohtaisia odotuksia, mutta toisaalta niissä yksilöitä ei opetuksen sisällä erotella sukupuolen mukaan toisistaan. Sekaryhmässä stereotyyppiat saattavat vahvistua ryhmän ja opetuksen sisällä, ja näkyä juurikin esimerkiksi opettajan erilaisena käyttäytymisenä poikia ja tyttöjä kohtaan. (Leinonen 2005.)

Kiilakoski (2012, 23) sekä Berg ja Lahelma (2010) kuitenkin nostavat esiin myös sukupuolen moninaisuuden näkökulman: heidän mukaan liikunnan erillisryhmät vahvistavat ajatusta vain kahden sukupuolen olemassaolosta. Myös Kokkonen (2012, 11) korostaa, että sukupuoli ei ole kaksiluokkainen, vaan sukupuolta voidaan tarkastella ainakin biologisena, sosiaalisena sekä kulttuurin ja vuorovaikutuksen muovaamana hormonaalisena, juridisena tai ihmisen omaan kokemukseen perustuvana ulottuvuutena. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaan perusopetuksen tulisi lisätä tietoa ja ymmärrystä sukupuolen moninaisuudesta, ja jokaista oppilasta tulisi auttaa tunnistamaan omat mahdollisuutensa ja rakentamana oppimispolkunsaa ilman sukupuoleen sidottuja roolimalleja (Opetushallitus 2014, 18). Tyttöjen ja poikien erilliset opetusryhmät voivat vähentää muun sukupuolisten oppilaiden, jotka eivät samaistu vain joko poikiin tai tyttöihin, sekä muihin sukupuolivähemmistöihin kuuluvien oppilaiden mahdollisuuksia ja viihtyvyyttä koululiikunnassa (Tanhua ym. 2015; Jääskeläinen ym. 2016, 44; Kokkonen 2013; Hill, Hannon & Knowles 2012; Ruotoistenmäki 2020). Vuoden 2017 maanlaajuiseen kouluterveyskyselyyn vastanneista 8.–9. luokan oppilaista 5,6 % koki sukupuolensa erilaiseksi kuin mihin heidät oli syntyessä määritelty (Tilastokeskus 2018).

5.2 Fyysinen turvallisuus

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaan liikunnanopetuksen tulee olla turvallista. Tapaturmien ehkäisy on yleisesti osa peruskoulun turvallisuustyötä ja oppilaita ohjataan ennakoimaan vaaratilanteita. Oppilaiden tulisi perusopetuksen aikana oppia ymmärtämään terveyttä ja hyvinvointia edistävien ja haittaavien tekijöiden sekä turvallisuuden merkityksen. (Opetushallitus 2014, 22, 433.)

Tästä huolimatta koululiikuntaan sisältyy toisinaan myös liikuntavammoja ja tapaturmia, liikuntavammojen ollessa yleisesti eniten vammoja aiheuttava tapaturmaluokka Suomessa (Parkkari, Kannus & Fogelholm 2004, 3889). Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen kouluterveyskyselyn mukaan vuonna 2019 tutkimukseen osallistuneista kahdeksannen ja yhdeksannen luokan oppilaista 14,6 %:lle oli liikuntatunneilla sattunut lukuvuoden aikana vähintään yksi tapaturma, joka oli vaatinut terveydenhoitajan tai terveydenhuollon vastaanotolla käyntiä. Vuonna 2017 vastaava luku oli 15,8 %. Tytöistä noin kaksi prosenttia enemmän ilmoitti kokeneensa tapaturman kuin pojista. (THL 2020.) Myös valtion liikuntaneuvosto on tutkinut viime vuosina koululiikunnassa sattuneita tapaturmia ja liikuntavammoja lasten ja nuorten liikuntakäyttäytymistä selvittäneen LIITU-tutkimuksen kautta. Tutkimuksessa liikuntavammaa ei määritelty tarkemmin edellyttäen esimerkiksi kouluterveyskyselyn vaatimaa vastaanotolla käyntiä. Vuonna 2018 LIITU-tutkimukseen osallistuneista oppilaista 30 % oli kokenut jonkinlaisen liikuntavamman koululiikunnassa edeltäneen vuoden aikana. LIITU-tutkimuksen mukaan vammojen määrä on lisääntynyt viime vuosien aikana: vuonna 2016 vastaava luku oli 21 % ja 2014 vain 14 %. Tyttöjen ja poikien välillä ei ole ollut tässä tutkimuksessa suurta eroa. (Parkkari, Kannus & Leppänen 2018, 104–105.) Pojille sattuu koulussa yleisesti enemmän tapaturmia kuin tytöille, mutta iso osa poikien tapaturmista aiheutuu myös välitunneilla, kun tyttöjen tapaturmat keskittyvät juurikin liikuntatunteihin (Salminen, Lounamaa & Kurenniemi 2008; Lounamaa ym. 2005; THL 2020). Perusopetuksen opetussuunnitelman liikunnan tukimateriaalin mukaan liikuntatunneilla oppilaiden fyysiseen turvallisuuteen voivat vaikuttaa esimerkiksi opettajan osaaminen, didaktiset ratkaisut sekä itse toiminta opetustilanteissa (Opetushallitus 2017).

Erillisryhmien perusteena koululiikunnassa käytetään usein sukupuolten voima- ja kokoeroja ja varsinkin juuri kontaktitilanteissa näistä aiheutuvia turvallisuusriskejä (Palomäki & Heikinaro-Johansson 2011, 120; Kuusi ym. 2009, 23; Jääskeläinen ym. 2006, 44; Best, Pearson & Webb 2010; Hill ym. 2012; Gabbei 2004). Mahdollisia kontaktitilanteita sisältävät lajit ovat erittäin alttiita erilaisten liikuntavammojen synnylle. Pallopelit ovat koululiikunnassa yleisesti käytävistä liikuntamuodoista suurin vammoja aiheuttava liikuntamuoto. (Parkkari ym. 2004, 3890.) Usein koulun liikuntatunneilla pallopeleihin tavallisesti kuuluvaa kontaktia rajoitetaan tai kielletään kokonaan opettajan toimesta, mutta nopeitempöisissä pallopeleissä on silti aina vaara tahattomiin kontaktitilanteisiin tai törmäyksiin usean pelaajan ollessa kentällä

samanaikaisesti. Verrattuna erillisryhmissä liikkumiseen, on sekaryhmissä niin tyttöjen kuin poikien havaittu pelkäävän enemmän mahdollisia tapaturmia (Sinclair 2000).

Tilastoja tai selvää näyttöä seka- ja erillisryhmien tapaturmien eroista ei kuitenkaan ole. Esimerkiksi kouluterveyskyselyssä sekä LIITU-tutkimuksessa on vertailtu liikuntavammojen eroja sukupuolten välillä, muttei erilaisten opetusryhmien välillä. Monien sekaryhmäopetuksen kannattajien mielestä turvallisuuden näkökulmasta tyttöjen ja poikien eroja usein liioitellaan – onhan myös sukupuolen sisälläkin murrosiässä suuria eroja (Kokkonen 2015). Bergin (2003) mukaan useat tutkimukset ovat osoittaneet, että suurimmat erot nuorten välillä löytyvät enemmän yksilötasolla kuin sukupuolten tasolla. Sekaryhmissä usein myös kilpailullisuus vähenee varsinkin verrattaessa poikien erillisopetukseen (Lirgg 1994; Pühse & Gerber 2005), mikä Eklundin (1996) mukaan osaltaan vähentää tapaturmien riskiä erityisesti kontaktia sisältävissä liikuntamuodoissa.

5.3 Ilmapiiri

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaan koululiikunnassa oppilaita ohjataan ja sitoutetaan turvalliseen, yhdenvertaiseen ja eettisesti kestävään ilmapiiriin. Liikunnanopetuksen tavoitteiden saavuttamisen yhtenä edellytyksenä on kannustava ja hyväksyvä ilmapiiri. Jokaisella oppilaalla tulisi olla mahdollisuus saada tukea oppimiseensa, tulla huomioduiksi ja kuulluksi sekä kasvaa omana itsenään. Liikuntatunneilla yhteisöllisyyden ja yhdessä tekemisen tulisi korostua, ja tärkeinä pidetään liikuntatunteihin liittyviä positiivisia kokemuksia. (Opetushallitus 2014, 433–435.)

Vuoden 2010 liikunnan seuranta-arvioinnissa selvitettiin yhtenä osana yhdeksäsluokkalaisten oppilaiden mieluisia ja epämieluisia asioita koululiikuntaan liittyen. Yksittäisten liikuntalajien jälkeen useimmin mainitut niin mieluisat kuin epämieluisatkin asiat liittyivät juuri sosiaaliseen yhteenkuuluvuuteen ja opetusryhmään. Positiivisina asioina esiin nousivat esimerkiksi kavereiden kanssa oleminen, hyvät joukkueet ja rento ilmapiiri, päinvastoin negatiivisina puolestaan muun muassa muiden ryhmän jäsenten heikko osallistuminen, poikien pitäminen tyttöjä huonoina sekä ulkonäkötekijät. (Palomäki & Heikinaro-Johansson 2011, 79–81.)

Tuloksia tukevat myös Decin ja Ryanin (2000) sekä Heikinaro-Johanssonin ym. (2008) havainnot, joiden mukaan liikuntaryhmä, sen ilmapiiri ja siinä koettu sosiaalinen yhteenkuuluvuus ovat tärkeimpiä tekijöitä oppilaiden kiinnostuksessa ja motivaatiossa liikuntatunteja kohtaan. Heikinaro-Johanssonin ym. (2008) mukaan tytöt pitävät liikuntatuntien ilmapiiriä vielä tärkeämpänä kuin pojat.

Pühnen ja Gerberin (2005) tekemän katsauksen perusteella sekaryhmien käyttämistä perustellaan monissa maissa juuri myönteisellä ja rennolla oppimisilmapiirillä. Eklundin (1996) mukaan sekaryhmät kehittävätkin muun muassa luokkahenkeä sekä vähentävät kilpailullisuutta liikuntatunneilla. Saman havainnon teki Lirgg (1994), jonka mukaan sekaryhmien liikuntatunnit olivat vähemmän kilpailullisia ja enemmän yhteistoiminnallisia verrattuna erillisryhmätunteihin. Heterogeenistä liikuntaryhmää pidetäänkin yleisesti sosiaalista vertailua vähentävänä tekijänä (Liukkonen & Jaakkola 2013b). Vuoden 2010 liikunnan seuranta-arvioinnin mukaan ryhmään liittyvien tekijöiden jälkeen seuraavaksi eniten mainintoja epämieluisista asioista koululiikunnassa saivat koettua pätevyyttä heikentävät asiat, monien osalta juurikin kilpailu (Palomäki & Heikinaro-Johansson 2011, 80–81).

Tutkimuksissa on kuitenkin myös havaittu, että sekaryhmissä osa oppilaista, varsinkin tytöistä, voi kokea ahdistusta toisen sukupuolen kanssa liikuttaessa. Osa oppilaista, erityisesti tytöistä, voi kokea esimerkiksi paineita siitä, miltä näyttää tai minkälaisen kuvan omalla toiminnallaan ja käyttäytymisellään antaa poikien edessä, mikä voi vaikuttaa negatiivisesti heidän osallistumiseensa (Osborne, Bauer & Sutliff 2002; Best ym. 2010). Tähän voivat vaikuttaa myös toisen sukupuolen pelätty käytös, esimerkiksi kiusaaminen tai epäonnistumisille nauraminen (Hills & Croston 2012; Gibbons & Humbert 2008). Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaan liikunnassa opetuksen tulisi vaikuttaa oppilaiden hyvinvointiin tukemalla myös heidän myönteistä suhtautumista omaan kehoonsa (Opetushallitus 2014, 433). Sekaryhmät voivatkin erillisryhmiä enemmän aiheuttaa haasteita tämän suhteen, yläkoulun ollessa kriittistä aikaa murrosiän ja nuoren kehon muuttumisen myötä. Esimerkiksi Temosen (2016) 177 yläkouluikäiselle tehdyssä kyselytutkimuksessa ulkonäköpaineet nousivat esille oppilaiden sekaryhmien vastaisissa mielipiteissä.

5.4 Liikunnalliset taidot

Koululiikunnassa tyttöjen ja poikien erillisiä ryhmiä perustellaan usein sukupuolten välisillä tasoeroilla fyysisissä ominaisuuksissa tai taidoissa (Heikinaro-Johansson & Telama 2005; Pühse & Gerber 2005; Hill ym. 2012; Eklund 1996, 121–125; Best ym. 2010). Tanhuan (2012, 52) mukaan tyttöjen ja poikien tasoerot voivat vaikuttaa negatiivisesti erityisesti tyttöjen osallistumiseen ja sitä kautta myös heidän oppimiseen liikuntatuntien aikana. Tasoerot voivat yksinkertaisimmillaan vaikuttaa negatiivisesti oppilaiden osallistumiseen siten, etteivät taidoiltaan heikommat oppilaat pysy taitavampien oppilaiden mukana. Esimerkiksi Hannon ja Ratliffe (2007) laskivat pallopeleissä opiskelijoiden kosketusten määriä pelivälineeseen ja havaitsivat, että tytöt saavat keskimäärin vähemmän kosketuksia sekaryhmissä kuin erillisryhmissä. Myös Pritchard ym. (2014) havaitsivat tutkimuksessaan, että tytöt olivat koripallon pienpeleissä erillisryhmissä paremmin pelissä mukana verrattuna sekaryhmiin. Hannonin ja Ratliffen (2007) sekä Pritchardin ym. (2014) tutkimuksissa poikien osallistumisessa ei ollut merkittäviä eroja. Ruotoistenmäen (2020) haastattellessa liikunnanopettajia nousi esille, että tasoerot voivat aiheuttaa haasteita sekä ryhmän heikoimmille että taitavimmille oppilaille: heikommat oppilaat saattavat jäädä entistä enemmän syrjään, taitavimmat ja fyysisimmät oppilaat voivat joutua jatkuvasti jarruttelemaan.

Toiseksi, tasoerot voivat vaikuttaa myös oppilaiden koettuun pätevyyteen, yhteen yksilön liikuntamotivaation perustarpeeseen. Salmelan (2006, 60) mukaan ihminen vertaa itseään muihin ympärillä oleviin ihmisiin muodostaessaan kokemustaan pätevyydestään. Koettu pätevyys taas on yhteydessä oppilaiden sisäiseen motivaatioon (Sas-Nowosielski 2008) sekä fyysiseen aktiivisuuteen liikuntatunneilla (Taylor, Ntoumanis, Standage & Spray 2010). Niin Slingerland, Haerens, Cardon ja Borghouts (2014) kuin Lyu ja Gill (2011) havaitsivat tutkimuksissaan tyttöjen koetun pätevyyden korkeammaksi pelatessaan pallopelejä keskenään verrattuna sekaryhmiin. Lisäksi Lyun ja Gillin (2011) tutkimuksessa kävi ilmi, että tytöt yrittivät kovemmin erillisryhmissä kuin sekaryhmissä.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaan koululiikunnan yhtenä tavoitteena on, että oppilaat kasvavat liikkumaan. Liikunnalliseen elämäntapaan ja liikuntaan kasvamisen

tekijöihin kuuluvat positiivisten liikuntakokemusten lisäksi muun muassa motoristen perustaitojen oppiminen ja fyysisten ominaisuuksien harjoittaminen. Oppilaiden tulisi saada riittävästi tietoja, taitoja ja edellytyksiä erilaisissa liikuntatilanteissa toimimiseen. (Opetushallitus 2014, 433.) Motoristen perustaitojen ja yleisesti liikunnallisten taitojen harjoittamista koululiikunnassa tarvitsisivat pääasiassa liikunnallisesti vähemmän aktiiviset oppilaat, jotta he voisivat kokea liikkumisen mieluisaksi vapaa-ajallansakin. Jotta näitä taitoja on mahdollista liikuntatunneilla harjoitella, edellyttää se oppilaiden aktiivista osallistumista ja osallistuttamista toimintaan.

Hill ym. (2012) selvittivät 265 liikunnanopettajan sekä 152 liikunnanopettajia kouluttavan näkemyksiä koululiikunnan ryhmäjaosta, ja suurimman osan mielestä erillisryhmät ovat parempi vaihtoehto oppilaiden taitojen kehittymisen kannalta. Gabbei & Mitchell (2001a) saivat samansuuntaisia tuloksia tutkiessaan yläkouluikäisten oppilaiden liikuntatunteja. Oppilaiden haastatteluista kävi ilmi, että he suosivat taitojen kehittämisen näkökulmasta erillisryhmiä. Lisäksi havainnointien ja testien perusteella erillisryhmissä taitojen harjoittelu oli tehokkaampaa verrattuna erillisryhmiin, ja tytöt kehittyivät taidoissaan enemmän erillisryhmissä harjoittelun jälkeen verrattuna sekaryhmissä harjoitteluun. Pojille liikuntaryhmällä ei ollut yhtä suurta merkitystä verrattuna tyttöihin. (Gabbei & Mitchell 2001a, Gabbein 2004 mukaan.) Myös Derryn ja Phillipsin (2004) tutkimuksessa erillisryhmäopetus edisti yläkouluikäisten tyttöjen taitojen oppimista paremmin kuin sekaryhmäopetus. Tutkimuksessa erillisryhmissä tytöt osallistuivat paremmin harjoitteisiin ja käyttivät taitoharjoitteluun enemmän aikaa kuin sekaryhmissä. Lentillon-Kaestner ja Roure (2019) puolestaan tutkivat Sveitsissä yläkouluikäisten oppilaiden suhtautumista taito- ja tekniikkaharjoitteisiin liikuntatuntien sisällä, ja saivat aikaisempiin tutkimuksiin verrattuna osittain ristiriitaisia tuloksia. Heidän tutkimuksessa sekaryhmissä oppilaat muun muassa pitivät enemmän harjoitteista ja keskittyivät niihin paremmin verrattuna erillisryhmiin.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet korostavat liikkumaan oppimisessa monipuolisuutta liikuntamuotoihin tutustumisessa ja harjoittelemisessa (Opetushallitus 2014, 434–435). Tutkimusten perusteella tyttöjen ja poikien erillisryhmissä tuntien sisällöissä ja liikuntamuodoissa on ilmennyt sukupuolikohtaisia eroja. Esimerkiksi pojilla liikuntatunnin koostuvat tyttöjä useammin palloilusta. (Palomäki & Heikinaro-Johansson 2011, 87; Rintala

ym. 2013.) Temosen (2016) tutkiessa pro gradu -tutkielmassaan kolmen eri yläkoulun oppilaiden näkemyksiä liikunnanopetuksen opetusryhmistä kävi ilmi, että sekaryhmät toivat monipuolisuutta tuntien sisältöihin erillisryhmiin verrattuna, vaikkakaan tutkielman tuloksia ei voida yleistää koko Suomen tasolle. Myös Ruotoistenmäen (2020) pro gradu -tutkielmassa osa opettajista piti sekaryhmäopetuksen hyvänä puolena niiden monipuolisempia liikuntasisältöjä verrattuna erillisryhmäopetukseen. Monipuolisemman liikuntamuotojen kokeilun ja harjoittelun voidaan katsoa tarjoavan suuremmalle osalle yksilöitä enemmän mahdollisuuksia fyysisesti aktiivisen elämäntavan omaksumiseen.

5.5 Sosiaaliset taidot

Liikunta on oppiaineena ja oppiympäristöltään hyvin erilainen muihin koulun oppiaineisiin verrattuna, ja se tarjoaa monipuolisesti mahdollisuuksia sosiaaliseen vuorovaikutukseen ja sosiaalisten taitojen oppimiseen. Kantomaan, Tammelan, Ebelingin ja Taanilan (2010) mukaan liikunnan kautta voi oppia esimerkiksi tunteiden purkamista ja säätelyä, yhteistyötaitoja sekä ohjeiden kuuntelemista, sääntöjen noudattamista ja vuoron odottamista. Liikunnallisesti aktiivisilla nuorilla on havaittu olevan keskimääräisesti vähemmän sosiaalisia ongelmia verrattuna vähemmän aktiivisiin nuoriin, mitä voidaanakin osittain selittää liikunnan tarjoamalla mahdollisuuksilla ryhmätyötaitojen, itseohjautuvuuden sekä erilaisten ihmisten kanssa toimimisen harjoitteluun. (Kantomaa ym. 2010.)

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaan liikunnassa kasvetaan liikunnan avulla, missä korostuu liikunnan sosiaalinen ulottuvuus. Liikunnan avulla kasvamiseen sisältyvät muun muassa toisia kunnioittavan vuorovaikutuksen, vastuullisuuden, tunteiden tunnistamisen ja säätelyn sekä toisten auttamisen harjoitteluun ja oppiminen. Tarkemmin opetuksen tavoitteissa ja arvioinnin kohteissa mainitaan vielä kaikkien kanssa työskentely sekä toisten huomioon ottaminen. Yhdessä tekemisen ja yhteisöllisyyden tulisi korostua koululiikunnassa. (Opetushallitus 2014, 433–434.)

Kokkosen (2015) mukaan sekaryhmien voidaan nähdä edistävän liikunnanopetuksen sosiaalisia tavoitteita paremmin kuin erillisryhmien. Sekaryhmässä oppilaat pääsevät toimimaan

liikuntatilanteissa ja -ympäristöissä entistä heterogeenisemmän ryhmän sekä toista sukupuolta olevien oppilaiden kanssa. Näin sekaryhmät tarjoavat erillisryhmiä monipuolisemmin mahdollisuuksia oppia toisten huomioon ottamista sekä yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja. (Heikinaro-Johansson ym. 2011.) Sekaryhmäopetuksen voidaan nähdä lisäävän oppilaiden ymmärrystä toista sukupuolta kohtaan (Eklund 1996; Heikinaro-Johansson & Telama 2005) ja parhaimmillaan tytöt ja pojat voivat oppia toisiltaan. Hill ym. (2012) suosittelevat sekaryhmiä myös ulkopuolelle jättämisen ja syrjinnän ehkäisemisen näkökulmasta. Myös Ruotoistenmäen (2020) pro gradu -tutkielmassa opettajat pitivät sekaryhmäopetuksen hyvänä puolena erityisesti sen kasvatuksellista ulottuvuutta.

5.6 Fyysinen aktiivisuus

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaan ”liikunnassa korostuu fyysinen aktiivisuus” ja ”opetukseen sisältyy runsaasti fyysisesti aktiivista toimintaa” (Opetushallitus 2014, 433–434). Vaikka koululiikunta ei yksin pystykään vastaamaan liikuntasuositusten mukaisesta liikkumisesta, voidaan koululiikuntaa pitää yhtenä parhaista keinoista edistää yleisesti lasten ja nuorten fyysistä aktiivisuutta, sillä koululiikunta tavoittaa pääsääntöisesti kokonaan kaikki ikäluokat (McKenzie 2007). Perusopetuksen opetussuunnitelman liikunnan tukimateriaalin mukaan oppilaiden fyysisen aktiivisuuden suositusten toteutumista voidaan tukea esimerkiksi erilaisilla pedagogisilla ratkaisuilla (Opetushallitus 2017).

Sekaryhmien ja erillisryhmien vaikutuksia poikien fyysiseen aktiivisuuteen on tutkittu jonkin verran, mutta tulosten perusteella ei voida vetää johtopäätöksiä kummankaan ryhmäjaon paremmuudesta. Esimerkiksi Van Ackerin ym. (2010) 13-vuotiaita koskevassa tutkimuksessa seurattiin 221 oppilaan fyysistä aktiivisuutta saman sisältöisillä liikuntatunneilla, ja tulosten mukaan poikien fyysinen aktiivisuus oli korkeampaa sekaryhmissä verrattuna erillisryhmiin. Smithin, Lounsberyn ja McKenzien (2014) tutkimuksessa puolestaan seurattiin yhteensä 164 liikuntatuntia seitsemässä eri lukiassa, ja tällä kertaa pojat olivat erillisryhmissä fyysisesti aktiivisempia verrattuna sekaryhmiin. Suurimmassa osaa tutkimuksia taas ryhmäjako ei ole näyttänyt vaikuttavan ainakaan merkittävästi poikien fyysiseen aktiivisuuteen, kuten esimerkiksi Hannonin ja Ratliffen (2005) tutkimuksessa, johon osallistui 209 lukioikäistä, ja

jossa verrattiin saman sisältöisiä seka- ja erillisryhmätunteja. Myöskään McKenzién ym. (2004) 24 amerikkalaisessa yläkoulussa toteutetussa pitkittäistutkimuksessa, Williamsin ja Hannonin (2018) 446 yläkouluikäiselle oppilaalle toteutetussa tutkimuksessa, tai Slingerlandin ym. (2014) 216 yläkouluikäiselle toteutetussa tutkimuksessa, jossa verrattiin saman sisältöisiä seka- ja erillisryhmätunteja, poikien fyysisessä aktiivisuudessa ei ole ilmennyt eroja.

Myös tyttöjen fyysistä aktiivisuutta eri liikuntaryhmissä on tutkittu jonkin verran, mutta tulokset ovat ristiriitaisia. Van Ackerin ym. (2010), Smithin ym. (2014) sekä McKenzién ym. (2004) tutkimuksissa tytöt olivat sekaryhmissä fyysisesti aktiivisempia verrattuna erillisryhmiin, mutta myös päinvastaisia tuloksia on tutkimuksissa löydetty. Esimerkiksi Wallacen, Buchanin ja Sculthorpen (2019) tutkimukseen ryhmäjaosta ja tyttöjen fyysisestä aktiivisuudesta osallistui 120 yläkouluikäistä tyttöä, ja fyysinen aktiivisuus nousi korkeammaksi erillisryhmissä. Pritchard ym. (2014) eivät mitanneet suoranaisesti oppilaiden fyysistä aktiivisuutta, mutta erillisryhmissä tytöt saivat pallopeleissä enemmän kosketuksia pelivälineeseen verrattuna sekaryhmiin. Williamsin ja Hannonin (2018) tutkimuksessa tytöt olivat koripallossa aktiivisempia erillisryhmissä, mutta muissa kolmessa testatussa liikuntamuodossa ei fyysisessä aktiivisuudessa ollut ryhmien välillä eroja. McKenzién ym. (2006) 36 yläkoulussa toteutetussa tutkimuksessa taas opetusryhmän koostumuksella ei ollut vaikutusta tyttöjen fyysiseen aktiivisuuteen, kuten ei myöskään Hannonin ja Ratliffen (2005) tai Slingerlandin ym. (2014) tutkimuksissa.

Sekaryhmien ja erillisryhmien eroista oppilaiden fyysisessä aktiivisuudessa on siis näyttöä kumpaankin suuntaan. Yleisesti ottaen, tutkimusten perusteella pojat ovat tyttöjä aktiivisempia liikuntatunneilla sekä erillisryhmissä että sekaryhmissä (McKenzie, Marshall, Sallis & Conway 2000; McKenzie ym. 2004; Smith ym. 2014). McKenzién ym. (2004) ja Smithin ym. (2014) tutkimuksissa tyttöjen fyysisen aktiivisuuden kasvu sekaryhmissä voitiinkin selittää pääosin poikien kanssa toimiessa pelaamisen lisääntymisellä. Toisaalta, Heikinaro-Johannsonin ja Telaman (2005) sekä Tanhuan (2012, 52) mukaan sekaryhmissä polarisaatio saattaa korostua entisestään: heikommat ja jo valmiiksi vähemmän aktiiviset tytöt jäävät usein vielä erillisryhmiä enemmän syrjään ja vähäisemmälle fyysiselle aktiivisuudelle, poikien hallitessa vauhdikkaampia sekaryhmän liikuntatunteja. Liikuntaryhmän muoto näyttääkin vaikuttavan enemmän tyttöjen kuin poikien osallistumiseen (Lyu & Gill 2011), vaikkakin Gabbein (2004)

mukaan tyttöjen ja poikien osallistuminen vaihtelee liikuntaryhmän lisäksi erityisesti liikuntatunnin sisällön ja tavoitteiden mukaan.

5.7 Oppilaiden mielipiteet

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaan koulutyö tulisi järjestää siten, että sen perustana on oppilaiden osallisuus ja kuulluksi tuleminen. Oppilaille tulisi järjestää mahdollisuus osallistua opetussuunnitelman ja siihen liittyvien suunnitelmien valmisteluun. (Opetushallitus 2014, 35.) Reeven ja Jangin (2006) mukaan oppilaiden tunne kuulluksi tulemisesta sekä heidän kokemusten ja näkemysten huomioon ottamisesta tukee oppilaiden koettua autonomian tunnetta, itsemääräämisteorian mukaisesti koettu autonomia puolestaan voi vaikuttaa oppilaan motivaatioon (Deci & Ryan 2000). Liikuntaryhmän, sen ilmapiirin ja siinä koetun sosiaalisen yhteenkuuluvuuden on havaittu olevan tärkeimpiä tekijöitä oppilaiden kiinnostuksessa ja motivaatiossa liikuntatunteja kohtaan (Heikinaro-Johansson ym. 2008; Deci & Ryan 2000). Mikäli yksittäisen koulun opetusryhmien muodostamisesta päättävillä tahoilla ei ole selkeitä perusteluita tai syitä valinnoilleen, voisi olla hyödyllistä ottaa oppilaiden toiveita ja mielipiteitä huomioon ryhmäjakoja tehtäessä.

Uusimpien perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden aikana ei ole Suomessa vielä tehty tutkimusta, josta kävisi ilmi yleistettävissä olevia tuloksia oppilaiden mielipiteistä ja toiveista liikunnanopetuksen ryhmäjakoja kohtaan. Vuonna 2010, jolloin käytössä oli vielä aikaisemmat opetussuunnitelman perusteet, eivätkä sekaryhmät olleet yleistyneet koululiikunnassa koko maan tasolla, toteutettiin viimeisin valtakunnallinen liikunnan oppimistulosten seuranta-arviointi. Tällöin noin 1600:sta yhdeksän luokan oppilaasta 68 % pojista ja 74 % tytöistä toivoi liikunnanopetuksen järjestettävän pääosin erillisryhmissä (Palomäki & Heikinaro-Johansson 2011, 82).

Muutamia pro gradu -tutkielmia on viime vuosina sen sijaan toteutettu liittyen oppilaiden toiveisiin ja mielipiteisiin koululiikunnan opetusryhmistä. Pro gradu -tutkielmissa on pääasiassa tutkittu muutamia kouluja eri alueilta, ja tulokset ovat olleet monen suuntaisia. Tamminiemen ja Viitalan (2019) 217 yläkouluikäiselle oppilaalle toteutetussa

kyselytutkimuksessa hieman yli puolet, noin 56 % oppilaista, kannatti sekaryhmiä. Pojista suurempi osa (62 %) halusi koululiikunnan toteutettavan sekaryhmissä kuin tytöistä (47 %). Karppisen (2017) tutkielmassa taas 108 yläkouluikäisen oppilaan mielipiteet jakautuivat melko tasan seka- ja erillisryhmän välillä. Tässäkin tutkimuksessa pojista pieni enemmistö kannatti sekaryhmiä ja tytöistä enemmistö erillisryhmiä. Temosen (2016) 177 yläkouluikäisen oppilaan kyselytutkimuksessa puolestaan 44 % halusi koululiikunnan toteutettavan vain erillisryhmissä, 43 % sekä erillis- että sekaryhmissä ja 13 % vain sekaryhmissä. Tässä tutkimuksessa sekä tytöt että pojat kannattivat erillisryhmiä enemmän kuin sekaryhmiä.

Lehtimäki & Lehtimäki (2017) sekä Puhakka (2018) tutkivat puolestaan ala-asteen kuudennen luokan oppilaiden mielipiteitä koululiikunnan opetusryhmistä. Lehtimäen ja Lehtimäen (2017) tutkimuksen 193 oppilaasta 66 % halusi liikunnanopetuksen järjestettävän kokonaan tai pääosin erillisryhmässä. Niin tytöistä kuin pojista enemmistö kannatti erillisryhmiä. Myös Puhakan (2018) laadullisessa tutkimuksessa erillisryhmät saivat enemmän kannatusta, 32 oppilaasta 62 % kannatti erillisryhmissä liikkumista. Karppisen (2017) tutkimuksessa 103 ala-asteen 3.–6. luokkalaisista valtaosa puolestaan kannatti sekaryhmiä.

Aikaisempien pro gradu -tutkielmien perusteella suurin osa oppilaista liikkuu mieluiten siinä ryhmässä, josta heillä on kokemusta ja jossa he vastaamishetkellä liikkuvat. Esimerkiksi vain pieni osa oppilaista, jotka ovat liikkuneet koululiikunnassa pelkästään erillisryhmissä, haluaisi jatkossa liikkua sekaryhmissä ja päinvastoin. (Tammisaari & Viitala 2019; Temonen 2016; Kurppa 2011.) Lassila (2017) tutki pro gradu -tutkielmassaan erillisryhmistä sekaryhmiin siirtyneen yhden yhdeksännen luokan oppilaiden kokemuksia ja mielipiteitä muutoksesta. Hän kertoi saaneensa ennakkoon kyseisessä koulussa työskennellessään sellaisen kuvan oppilailta, että he eivät haluaisi siirtyä sekaryhmäopetukseen. Kuitenkin suurin osa luokan oppilaista oli tykästynyt muutoksen myötä sekaryhmässä liikkumiseen ja haluaisi jatkossakin opetuksen järjestettävän sekaryhmissä. Myös Ruotoistenmäen (2020) pro gradu -tutkielmassa opettajat nostivat esille, että siirtyminen erillisryhmistä sekaryhmiin kesken yläkoulun tuntui oppilaista erityisen haastavalta ja kyseenalaiselta. Mikäli sekaryhmissä oli kuitenkin jo liikuttu koko peruskoulun ajan, eivät oppilaat vastustaneet sekaryhmäopetusta. Tämä selittää osin tulosten muuttumista vuoden 2010 valtakunnallisesta liikunnan oppimistulosten seuranta-arvioinnista viime vuosien pro gradu -tutkielmien aiempaa sekaryhmämyönteisempiin tuloksiin, sillä

sekaryhmät ovat yleistyneet huomattavasti viime vuosien aikana. Erot toiveissa ja mielipiteissä koululiikunnan ryhmäjaosta voivat vaihdella suurestikin yksittäisten koulujen välillä, riippuen esimerkiksi niin kokemuksista kuin oppimisympäristöistä. Valtakunnallista tutkimusta hyödyllisempinä yksittäisten koulujen kannalta voidaankin pitää kyseisissä kouluissa toteutettavia tutkimuksia.

6 TUTKIMUKSEN TARKOITUS, TUTKIMUSONGELMAT JA -MENETELMÄT

Varsinainen tutkimus keskittyy kirjallisuudessa esiin nousseista teemoista viimeiseen, oppilaiden mielipiteisiin. Aikaisempien tutkimusten ja kirjallisuuden perusteella sekä erillisettä sekaryhmien käytölle näyttää olevan koululiikunnassa perusteita niin puolesta kuin vastaan. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaan opetuksen perustana tulisi olla oppilaiden kuulluksi tuleminen (Opetushallitus 2014, 35).

6.1 Tutkimusongelmat

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, liikkuisivatko tutkimukseen osallistuvat oppilaat koululiikunnassa mieluummin erillisryhmissä vai sekaryhmissä. Erityisesti tarkoituksena on selvittää mielipiteitä oppilailta, joilla on kokemusta molemmista edellä mainituista ryhmistä, ja jotka näin ollen pystyvät vertaamaan molempia ryhmäjakoja luotettavasti. Lisäksi tutkitaan tämän hetken liikuntaryhmän ja aikaisempien liikuntaryhmien kokemusten yhteyttä toiveisiin ja mielipiteisiin, sekä tarkastellaan eroja mielipiteissä sukupuolten välillä. Viimeiseksi selvitetään, olisiko oppilailta erillis- ja sekaryhmien lisäksi muita ehdotuksia liikuntaryhmien muodostamiseen.

Tutkimuskysymykset:

- 1) Kumpaa ryhmäjakotapaa (seka- vai erillisryhmiä) suosivat koululiikunnassa oppilaat, joilla on kokemusta molemmista ryhmistä?
- 2) Millainen on oppilaiden nykyisen liikuntaryhmän ja aikaisempien liikuntaryhmien kokemusten yhteys oppilaiden toiveisiin ja mielipiteisiin koululiikunnan ryhmäjaosta?
- 3) Onko oppilaiden sukupuolella yhteyttä toiveisiin tai mielipiteisiin koululiikunnan ryhmäjaosta?
- 4) Millä muilla tavoin oppilaiden mielestä opetusryhmät voisi muodostaa?

Aiheesta aiemmin tehtyjen pro gradu -tutkielmien perusteella oppilaat haluaisivat yleisimmin koululiikunnan toteutettavan siinä liikuntaryhmässä, missä he vastaamishetkellä liikkuvat (Kurppa 2011; Tamminiemi & Viitala 2019). Aikaisempiin tuloksiin on kuitenkin saattanut osaltaan vaikuttaa se, ettei kaikilla oppilailla ole ollut kokemusta molemmista liikuntaryhmistä. Esimerkiksi oppilaiden, joilla on sekaryhmistä kokemusta, on havaittu toivovan koululiikunnan järjestettävän sekaryhmissä huomattavasti useammin kuin oppilaiden, joilla on kokemusta ainoastaan sukupuolen mukaan jaetuista opetusryhmistä (Lassila 2017; Ruotoistenmäki 2020; Temonen 2016; Puhakka 2018).

6.2 Tutkimuksen toteutus ja aineiston keruu

Tutkimukseen pyrittiin saamaan mukaan erityisesti sellaisia oppilaita, joilla on kokemusta molemmissa ryhmissä liikkumisesta koululiikunnassa. Tämän lisäksi tutkimukseen pyrittiin saamaan mukaan sekä erillis- että sekaryhmien oppilaita. Näiden lähtökohtien perusteella tutkimukseen valikoituivat mukaan Pirkanmaalta Lempäälän ja Vesilahden kolme yläkoulua. Näistä kahdessa yläkoulussa liikunnanopetus toteutetaan erillisryhmissä, mutta alakouluissa, joista oppilaat pääasiassa tulevat, liikutaan sekaryhmissä. Kolmannessa yläkoulussa puolestaan liikutaan sekä erillis- että sekaryhmissä.

Tutkimuksen aineisto kerättiin 2020 tammi- ja helmikuun aikana. Tutkimukseen osallistui yhteensä 389 yläkouluikäistä oppilasta, joista 204 oli tyttöjä, 173 poikia ja 10 ilmoitti sukupuolekseen ”muu”. Tutkimukseen osallistuneista kolmesta yläkoulusta jokaiselta luokkasteelta vähintään kaksi liikuntaryhmää osallistui tutkimukseen. Yhteensä mukana oli 21 liikuntaryhmää, joista 13 oli erillisryhmiä ja 8 sekaryhmiä. Taulukosta 1 selviää tutkimukseen osallistuneiden oppilaiden jakautuminen luokka-asteen ja opetusryhmän mukaan.

TAULUKKO 1. Tutkittavien jakautuminen luokka-asteen ja opetusryhmän mukaan.

	7. luokka		8. luokka		9. luokka		Yhteensä
	seka	erillis	seka	erillis	seka	erillis	
Tyttö	15	58	59	33	16	23	204
Poika	6	41	38	36	18	34	173
Muu	0	4	3	0	0	3	10
Yhteensä	21	103	100	69	34	60	

Tutkimusaineisto kerättiin kyselylomakkein (Liite 1) koulujen liikunnanopettajien johdolla. Liikuntaryhmät saivat liikuntatunnin alussa noin viisi minuuttia aikaa vastata kyselyihin, jonka jälkeen täytetyt lomakkeet suljettiin kirjekuoriin. Tutkimuksen kannalta ei löytynyt tarkoituksenmukaisia valmiita kyselyitä tai mittareita, joten kyselylomake tehtiin tutkimuskysymysten perusteella tätä tutkimusta varten. Ennen varsinaista aineiston keräämistä kyselylomake testattiin yhden tutkimukseen osallistuneen koulun yhdellä kahdeksannella luokalla (n=21), joka ei myöhemmin osallistunut varsinaiseen tutkimukseen. Testaamisen perusteella ei koettu tarvetta muuttaa suunniteltua lomaketta.

Kyselylomake sisälsi monivalintakysymyksiä sekä yhden avoimen kysymyksen. Lomakkeen alussa kysyttiin vastaajan taustatiedoista sukupuoli, luokka-aste sekä tämänhetkinen liikuntaryhmä. Vastaajan koulu selvisi kirjekuorista, joissa kaikki vastaukset palautettiin. Lisäksi kysyttiin vastaajan aikaisempia liikuntaryhmiä ylä- ja alakoulun aikana. Toiveita ja mielipiteitä koululiikunnan opetusryhmistä selvitettiin kolmen kysymyksen avulla. Ensimmäisessä kysyttiin, miten haluaisi liikunnanopetuksen järjestettävän: aina joko seka- tai erillisryhmässä vai pääasiassa seka- tai erillisryhmässä, mutta joissain liikuntamuodoissa toisin. Seuraavissa kohdissa oppilaiden tuli ottaa viisiportaisella Likert-asteikolla kantaa väitteisiin, pitääkö seka- ja erillisryhmäopetuksesta. Skaalana käytettiin positiivinen-positiivinen -skaalaa

(1 = en lainkaan samaa mieltä, 2 = vain hieman samaa mieltä, 3 = jonkin verran samaa mieltä, 4 = melko paljon samaa mieltä, 5 = erittäin paljon samaa mieltä), jossa keskikohta toimii luonnollisena jatkona pienemmille arvoille (Metsämuuronen 2011, 111). Viimeiseksi kysyttiin avoimella kysymyksellä, olisiko oppilaalla ehdotuksia jostain muusta tavasta jakaa liikuntaryhmät.

6.3 Aineiston analysointi

Tutkimuksen määrällistä osuutta, kolmea ensimmäistä tutkimuskysymystä, analysoitiin IBM SPSS Statistics 24 -ohjelmalla. Ensimmäistä tutkimuskysymystä, ”kumpaa ryhmäjakotapaa (seka- vai erillisryhmiä) suosivat koululiikunnassa oppilaat, joilla on kokemusta molemmista ryhmistä?”, tarkasteltiin suorilla jakaumilla (frekvenssit ja prosenttiosuudet). Tutkimuskysymyksiä ”millainen on oppilaiden nykyisen liikuntaryhmän ja aikaisempien liikuntaryhmien kokemusten yhteys oppilaiden toiveisiin ja mielipiteisiin koululiikunnan ryhmäjaosta?” sekä ”onko oppilaiden sukupuolella yhteyttä toiveisiin tai mielipiteisiin koululiikunnan ryhmäjaosta?” tarkasteltiin ristiintaulukoinneilla (khiin neliö ja Cramerin V -testein) sekä keskiarvovertailuilla (Mann Whitney U -testein).

Ristiintaulukointia pidetään yksinkertaisena tapana tutkia kahden muuttujan välistä yhteyttä, Khiin neliö -testillä voidaan testata mahdollisen yhteyden tilastollinen merkitsevyys. (Metsämuuronen 2011, 358.) Cramerin V -arvolla voidaan puolestaan täydentää khiin neliö -testin antamaa tulosta, sillä Cramerin V -arvo kuvaa muuttujien välisen tilastollisen yhteyden voimakkuutta. Cramerin V -arvo välillä 0.3–0.5 merkitsee kohtalaista yhteyttä, 0.5–0.8 melko voimakasta yhteyttä ja yli 0.8 erittäin voimakasta yhteyttä. (Tähtinen, Laakkonen & Broberg 2011, 139.) Mielipidekeskiarvoja vertailtaessa käytettiin parametritonta Mann Whitney U -testiä, sillä muuttujat olivat järjestysasteikollisia, eivätkä noudattaneet normaalijakaumaa. Tutkimuksessa käytetään yleisesti käytössä olevia tilastollisen merkitsevyyden raja-arvoja $p < 0.001^{***}$ = erittäin merkitsevä, $p < 0,01^{**}$ = merkitsevä ja $p < 0.05$ = melkein merkitsevä* (Metsämuuronen 2011, 441).

Viimeistä tutkimuskysymystä ”millä muilla tavoin oppilaiden mielestä opetusryhmät voisi muodostaa?” ja siihen liittyviä kyselylomakkeen avoimen kysymyksen vastauksia analysoitiin laadullisin menetelmin teemoittelemalla. Teemoittelulla löytyi kolme kategoriaa, joihin oppilaiden ehdotukset jaettiin; liikunnalliset taidot, motivaatio ja mielenkiinnot.

6.4 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Tutkimuksen luotettavuutta kuvataan yleisesti kahdella termillä: validiteetilla ja reliabiliteetilla. Validiteetilla tarkoitetaan sitä, että tutkitaanko tutkimuksessa sitä, mitä on tarkoitus tutkia. Validiteetti voidaan jakaa ulkoiseen ja sisäiseen validiteettiin. Ulkoinen validiteetti tarkastelee tutkimuksen yleistettävyyttä, sisäinen validiteetti tutkimuksen omaa luotettavuutta. Reliabiliteetilla puolestaan tarkoitetaan tutkimuksen toistettavuutta. (Metsämuuronen 2011, 65, 74.)

Tutkimukseen osallistui yhteensä 389 oppilasta kolmesta eri pirkanmaalaisesta yläkoulusta. Jokaisesta koulusta jokaiselta luokka-asteelta vähintään kaksi liikuntaryhmää vastasi kyselytutkimukseen, lisäksi jokaisesta koulusta kyselyyn vastasi vähintään kahden eri liikunnanopettajan opettamia opetusryhmiä. Tutkimuksen tulokset eivät ole yleistettävissä koko Suomen tasolle, vaan antavat enemmän hyvän otoksen yksittäisille kouluille ja alueille hyödynnettäväksi. Kuitenkin ensimmäistä kertaa keskitytään ainoastaan oppilaisiin, joilla on kokemusta sekä erillis- että sekaryhmistä, ja näin saadaan suuntaa oppilaiden aikaisempien liikuntaryhmien kokemusten yhteyksistä oppilaiden toiveisiin ja mielipiteisiin koululiikunnan ryhmäjaosta.

Tutkimusasetelmaa varten ei löytynyt valmista tarkoituksenmukaista mittaria, joten aineiston keruussa käytetty kyselylomake laadittiin itse, mikä heikentää hieman tutkimuksen sisäistä validiteettia. Tutkimuskysymysten perusteella pyrittiin kuitenkin laatimaan kyselylomakkeeseen yksiselitteiset kysymykset, hyödyntäen muun muassa Metsämuuronen (2011) periaatteita mittarin luomisesta. Kyselylomake testattiin ennen varsinaista tutkimusta erään tutkimukseen osallistuneen koulun kahdeksannella luokalla, joka ei myöhemmin

osallistunut tutkimukseen. Kyselyä täyttäessä oppilailla oli mahdollisuus kysyä apua opettajalta, mikäli ilmaantui jotain epäselvää.

Niin aineiston keräämisessä kuin koko tutkimuksen toteuttamisessa on noudatettu hyvää tieteellistä käytäntöä. Ennen tutkimuksen toteuttamista pyydettiin tutkimuslupa kuntien sivistysjohtajilta sekä jokaisen tutkimukseen osallistuvan yläkoulun rehtorilta. Tutkimukseen osallistuminen oli vapaaehtoista, mikä kerrottiin oppilaille ennen kyselyyn vastaamista. Kyselyyn vastaaminen toteutettiin anonyymisti.

7 TULOKSET

Tutkimuksen pyrittiin saamaan mukaan mahdollisimman paljon sellaisia oppilaita, joilla on koululiikunnassa kokemusta sekä erillis- että sekaryhmistä. Taulukosta 2 selviää tutkimukseen osallistuneiden oppilaiden kokemukset liikuntaryhmistä ylä- ja alakoulun ajalta. 389 tutkimukseen osallistuneesta oppilaasta 373 (96,4 %) oli osallistunut sekä erillis- että sekaryhmäopetukseen ylä- ja alakoulun aikana. 5 oppilasta (1,3 %) ei ollut osallistunut sekaryhmäopetukseen ja 9 oppilasta (2,3 %) ei ollut osallistunut erillisryhmäopetukseen koululiikunnassa. Koululiikunnan ryhmäjakoja ja toiveita käsittelevissä tuloksissa tarkastellaan molemmissa liikuntaryhmissä liikkuneita oppilaita.

TAULUKKO 2. Kyselyyn vastanneiden aiempi kokemus koululiikunnan ryhmäjaosta (n=387).

Yläkoulussa liikkunut	Alakoulussa liikkunut			Yhteensä
	Vain erillisryhmissä	Vain sekaryhmissä	Molemmissa	
Vain erillisryhmissä	5	92	68	165
Vain sekaryhmissä	14	9	71	94
Molemmissa	9	52	67	128
Yhteensä	28	153	206	

7.1 Oppilaiden toiveet ja mielipiteet koululiikunnan opetusryhmistä

Tutkimuksen ensimmäinen tutkimuskysymys oli, ”kumpaa ryhmäjakotapaa (seka- vai erillisryhmiä) suosivat koululiikunnassa oppilaat, joilla on kokemusta molemmista ryhmistä?” Taulukosta 3 selviää kyselyyn vastanneiden oppilaiden, joilla oli kokemusta molemmista liikuntaryhmistä, toiveet (vastausten lukumäärät ja prosenttiosuudet) koululiikunnan

ryhmäjäoista. Kyselylomakkeessa vastausvaihtoehdot olivat ”aina erillisryhmissä”, ”pääosin erillisryhmissä, mutta joissain liikuntamuodoissa tytöt ja pojat sekaisin”, ”aina sekaryhmissä” tai ”pääosin sekaryhmissä, mutta joissain liikuntamuodoissa tytöt ja pojat sekaisin”. Kyselyyn vastanneista oppilaista noin 66 % haluaisi koululiikunnan järjestettävän joko aina tai pääosin sukupuolten mukaan jaetuissa erillisryhmissä. Vastaavasti noin 34 % valitsi sekaryhmän mieluisammaksi vaihtoehdoksi.

TAULUKKO 3. Oppilaiden, joilla kokemusta sekä erillis- että sekaryhmistä, toiveet koululiikunnan ryhmäjäoista (n=366).

	Aina erillisryhmissä	Pääosin erillisryhmissä	Pääosin sekaryhmissä	Aina sekaryhmissä
Tyttö	64 (32 %)	66 (33 %)	46 (23 %)	23 (12 %)
Poika	49 (31 %)	57 (36 %)	34 (22 %)	17 (11 %)
Muu	3 (30 %)	1 (10 %)	3 (30 %)	3 (30 %)
Yhteensä	116 (32 %)	124 (34 %)	83 (23 %)	43 (12 %)

Liikuntaryhmää koskevan toiveen lisäksi kyselylomakkeessa oppilaan tuli ottaa kantaa väitteisiin ”pidän erillisryhmäopetuksesta liikunnassa” sekä ”pidän sekaryhmäopetuksesta liikunnassa” viisiportaisella Likert-asteikolla, jossa 1=en lainkaan samaa mieltä ja 5=erittäin paljon samaa mieltä. Taulukosta 4 selviää tutkimukseen osallistuneiden oppilaiden, joilla oli kokemusta molemmista liikuntaryhmistä, mielipiteet erillis- ja sekaryhmäopetuksesta. Kyselyyn vastanneet oppilaat suhtautuivat keskimäärin positiivisemmin erillisopetukseen kuin sekaryhmäopetukseen. Erillisryhmäopetusta koskevan väitteen kanssa erittäin paljon tai melko paljon samaa mieltä oli noin 61 %, ja ei lainkaan tai vain hieman samaa mieltä noin 14 % vastanneista. Sekaryhmäopetusta koskevan väitteen kanssa puolestaan erittäin paljon tai melko paljon samaa mieltä oli noin 39 %, ja ei lainkaan tai vain hieman samaa mieltä 29 % vastanneista.

TAULUKKO 4. Oppilaiden, joilla kokemusta molemmista opetusryhmistä, mielipiteet erillis- (n=373) ja sekaryhmäopetuksesta (n=372).

	”Pidän erillisryhmäopetuksesta liikunnassa.”	”Pidän sekaryhmäopetuksesta liikunnassa.”
En lainkaan samaa mieltä	22 (6 %)	47 (13 %)
Vain hieman samaa mieltä	29 (8 %)	60 (16 %)
Jonkin verran samaa mieltä	94 (25 %)	120 (32 %)
Melko paljon samaa mieltä	119 (32 %)	101 (27 %)
Erittäin paljon samaa mieltä	109 (29 %)	44 (12 %)

7.2 Nykyisen liikuntaryhmän ja aikaisempien liikuntaryhmien yhteys toiveisiin ja mielipiteisiin

Tutkimuksen toinen tutkimuskysymys oli, ” millainen on oppilaiden nykyisen liikuntaryhmän ja aikaisempien liikuntaryhmien kokemusten yhteys oppilaiden toiveisiin ja mielipiteisiin koululiikunnan ryhmäjäoista?” Siitä huolimatta, että oppilailla oli kokemusta molemmista liikuntaryhmistä, nykyisellä opetusryhmällä oli tilastollisesti erittäin merkitsevä yhteys siihen, miten oppilaat haluaisivat koululiikunnan järjestettävän ($\chi^2(3)=129.804$, $p<0.001^{***}$; Cramer’s $V=0.594$). Taulukosta 5 selviää erillis- ja sekaryhmissä liikkuvien oppilaiden, joilla oli kokemusta molemmista opetusryhmistä, toiveet ryhmäjäoista. Erillisryhmissä liikkuvista oppilaista noin 88 % haluaisi koululiikunnan jatkossakin toteutettavan erillisryhmissä. Vastaavasti sekaryhmässä liikkuvista oppilaista suurin osa, noin 69 % haluaisi koululiikunnan jatkossakin järjestettävän sekaryhmissä. Noin 19 % oppilaista halusi koululiikunnan toteutettavan erilaisessa ryhmässä, kuin missä kyselyyn vastattaessa liikkui.

TAULUKKO 5. Erillis- ja sekaryhmissä liikkuvien oppilaiden, joilla kokemusta molemmista opetusryhmistä, toiveet koululiikunnan ryhmäjakojen järjestämisestä (n=368).

Toive	Nykyinen liikuntaryhmä	
	Erillisryhmä	Sekaryhmä
Aina erillisryhmissä	101 (45 %)	16 (11 %)
Pääosin erillisryhmissä	96 (43 %)	28 (19 %)
Pääosin sekaryhmissä	17 (8 %)	66 (46 %)
Aina sekaryhmissä	10 (5 %)	34 (24 %)
Yhteensä	224	144

$\chi^2(3)=129.804, p<0.001^{***};$ Cramer's V=0.594

Nykyisellä opetusryhmällä oli tilastollisesti erittäin merkitsevä yhteys myös oppilaiden mielipiteisiin niin erillis- ($\chi^2(4)=67.781, p<0.001^{***};$ Cramer's V=0.426) kuin sekaryhmäopetuksesta ($\chi^2(4)=42.787, p<0.001^{***};$ Cramer's V=0.339). Kyselylomakkeessa oppilaan tuli ottaa kantaa väitteeseen ”pidän erillisryhmäopetuksesta liikunnassa” viisiportaisella Likert-asteikolla, jossa 1=en lainkaan samaa mieltä ja 5=erittäin paljon samaa mieltä. Taulukosta 6 selviää kyselyyn vastanneiden oppilaiden, joilla kokemusta sekä erillis- että sekaryhmistä, jakaumat mielipiteissä erillisryhmäopetuksesta nykyisen liikuntaryhmän mukaan. Erillisryhmäopetuksessa olevista oppilaista noin 77 % oli melko paljon tai erittäin paljon samaa mieltä väitteen kanssa, kun sekaryhmäopetuksessa vastaava prosenttiosuus oli noin 37 %. Ei lainkaan tai vain hieman samaa mieltä puolestaan erillisryhmäopetuksessa olevista oli noin 6 %, kun sekaryhmäopetuksessa vastaava prosenttiosuus oli noin 25 %.

TAULUKKO 6. ”Pidän erillisryhmäopetuksesta liikunnassa” (n=373).

	Nykyinen liikuntaryhmä	
	Erillisryhmä	Sekaryhmä
En lainkaan samaa mieltä	8 (4 %)	14 (10 %)
Vain hieman samaa mieltä	6 (3 %)	23 (16 %)
Jonkin verran samaa mieltä	38 (17 %)	56 (38 %)
Melko paljon samaa mieltä	84 (37 %)	35 (24 %)
Erittäin paljon samaa mieltä	90 (40 %)	19 (13 %)
Yhteensä	226	147

$\chi^2(4)=67.781, p<0.001^{***}$; Cramer's V=0.426

Taulukosta 7 puolestaan selviää kyselyyn vastanneiden oppilaiden, joilla oli kokemusta sekä erillis- että sekaryhmistä, jakaumat mielipiteissä sekaryhmäopetuksesta nykyisen liikuntaryhmän mukaan. Kyselylomakkeessa oppilaan tuli ottaa kantaa väitteeseen ”pidän sekaryhmäopetuksesta liikunnassa” viisiportaisella Likert-asteikolla, jossa 1=en lainkaan samaa mieltä ja 5=erittäin paljon samaa mieltä. Sekaryhmäopetuksessa olevista oppilaista noin 58 % oli melko paljon tai erittäin paljon samaa mieltä väitteen kanssa, kun erillisryhmäopetuksessa vastaava prosenttiosuus oli noin 27 %. Ei lainkaan tai vain hieman samaa mieltä puolestaan sekaryhmäopetuksessa olevista oli noin 14 %, kun erillisryhmäopetuksessa vastaava prosenttiosuus oli noin 39 %.

TAULUKKO 7. ”Pidän sekaryhmäopetuksesta liikunnassa” (n=372).

	Nykyinen liikuntaryhmä	
	Erillisryhmä	Sekaryhmä
En lainkaan samaa mieltä	38 (17 %)	9 (6 %)
Vain hieman samaa mieltä	49 (22 %)	11 (8 %)
Jonkin verran samaa mieltä	78 (35 %)	42 (29 %)
Melko paljon samaa mieltä	43 (19 %)	58 (40 %)
Erittäin paljon samaa mieltä	17 (8 %)	27 (18 %)
Yhteensä	225	147

$\chi^2(4)=42.787$, $p<0.001$ ***; Cramer's V=0.339

Ristiintaulukointien, Khiin neliö -testien, mielipidekeskiarvojen ja Mann-Whitney U -testien perusteella sillä, kuinka kauan kyseisessä liikuntaryhmässä oli liikkunut, ei ollut tilastollisesti merkitsevää yhteyttä oppilaiden toiveisiin tai mielipiteisiin liikuntaryhmistä. Kun nykyisen liikuntaryhmän vaikutus otettiin huomioon, ei vastauksissa ilmennyt eroja luokka-asteen ja/tai sen suhteen, oliko yläkoulun aikana liikkunut vain toisessa ryhmistä vai molemmissa.

7.3 Sukupuolen yhteys toiveisiin ja mielipiteisiin

Tutkimuksen kolmas tutkimuskysymys oli ”onko oppilaiden sukupuolella yhteyttä toiveisiin tai mielipiteisiin koululiikunnan ryhmäjäoista?” Taulukosta 3 selvisi kyselyyn vastanneiden toiveet koululiikunnan ryhmäjäoista, tyttöjen ja poikien välillä ilmennyt eroja ($\chi^2(3)=0.400$, $p=0.940$). Tyttöjen ja poikien välillä ei ilmennyt myöskään tilastollisesti merkitseviä eroja mielipiteissä erillisryhmäopetuksesta ($\chi^2(4)=5.900$, $p=0.207$; $U=16975.000$, $p=0.356$). Ristiintaulukoinnin ja khiin neliö -testin perusteella pojat suhtautuivat sekaryhmäopetukseen keskimäärin hieman positiivisemmin kuin tytöt, mutta yhteys jäi melko pieneksi ($\chi^2(4)=16.194$, $p=0.003$ **); Cramer's V=0.212).

Kyselylomakkeessa annettiin sukupuolen kohdalla tytön ja pojan lisäksi vastausvaihtoehdoksi myös ”muu”. Kyselyyn vastanneista oppilaista 10, eli noin 2,6 %, ilmoitti sukupuolekseen muun kuin tytön tai pojan. Muun sukupuolisten toiveet ja mielipiteet ryhmäjaosta jakautuivat kaikkiin yksittäisiin vastausvaihtoehtoihin. Muun sukupuolisten vastaajien määrä oli kuitenkin liian pieni, jotta voitaisiin vertailla vastauksia tyttöihin ja poikiin tai tehdä johtopäätöksiä toiveista ja mielipiteistä.

7.4 Muut ehdotukset koululiikunnan ryhmäjaosta

Tutkimuksen neljäs tutkimuskysymys oli ”millä muilla tavoin oppilaiden mielestä opetusryhmät voisi muodostaa?” ja sitä tutkittiin kyselylomakkeen avoimen kysymyksen avulla. Vain pieni osa tutkimukseen osallistuneista oppilaista otti kantaa avoimeen kysymykseen, yhteensä vastauksia tuli 42. Muutama vastauksista jouduttiin ottamaan pois analysoinnista, esimerkiksi osan liittyessä toiveeseen erillis- tai sekaryhmästä. Teemoittelun avulla vastauksista löytyi kolme kategoriaa, joihin oppilaiden vastaukset jaettiin: liikunnalliset taidot, motivaatio ja mielenkiinnot.

Kategoriaan ”liikunnalliset taidot” sisällytettiin vastauksista oppilaiden liikuntataidot, fyysiset ominaisuudet, kovaa pelaaminen ja liikunnan harrastaminen. Liikuntaryhmien jakaminen oppilaiden liikunnallisten taitojen mukaan sai aineistossa yhteensä 18 mainintaa. Kysymyksiin ”Voitaisiinko liikuntaryhmät mielestäsi jakaa jollain muulla tapaa? Miten?”, vastattiin muun muassa:

”taitotason mukaan”

”joo voisi jakaa kuntotason kanssa”

”jotka haluavat pelata tosissaan/kovaa ja ne, jotka haluavat pelata rauhallisemmin”

”urheilijat ja ei urheilijat erikseen”

Yhteensä 17 mainintaa liittyi oppilaiden motivaatioon, pohdittaessa muita tapoja jakaa liikuntaryhmät. Kategoriaan sisällytettiin myös oppilaiden aktiivisuus liikuntatunneilla. Kysymykseen vastattiin muun muassa:

”motivaatio perusteena voisi olla ihan hyvä”

”olisi yksi ryhmä jossa on todella aktiivisia ihmisiä ja toinen jossa ei niinkään”

”ne jotka haluavat yrittää ja ne jotka eivät jaksa tehdä mitään”

Kolmas vastauksista esiin noussut teema oli oppilaiden mielenkiinnot, joka keräsi viisi mainintaa. Kysymykseen vastattiin muun muassa:

”tietenkin mielenkiintojen mukaan”

”ehkä lajien perusteella”

8 POHDINTA

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, liikkuisivatko tutkimukseen osallistuvat oppilaat mieluummin erillisryhmissä vai sekaryhmissä. Erityisesti tarkoituksena oli selvittää mielipiteitä oppilailta, joilla on kokemusta niin erillis- kuin sekaryhmistä, ja jotka näin ollen pystyvät vertaamaan molempia ryhmäjakoja luotettavasti. Lisäksi tutkittiin nykyisen liikuntaryhmän ja aikaisempien liikuntaryhmien kokemusten yhteyksiä toiveisiin ja mielipiteisiin, sekä tarkasteltiin eroja mielipiteissä sukupuolten välillä. Viimeiseksi selvitettiin, olisiko oppilaille erillis- ja sekaryhmien lisäksi muita ehdotuksia liikuntaryhmien muodostamiseen.

8.1 Tutkimuksen päätulokset

Oppilaista, joilla oli kokemusta sekä erillis- että sekaryhmistä koululiikunnassa, enemmistö, noin 66 %, halusi koululiikunnan toteutettavan joko aina tai pääosin erillisryhmissä. Vastaavasti noin 34 % kannatti enemmän sekaryhmiä. Myös selvitettäessä oppilaiden mielipidettä opetusryhmistä, näyttivät oppilaat suhtautuvan erillisryhmiin positiivisemmin kuin sekaryhmiin. Uusimpien valtakunnallisten opetussuunnitelman perusteiden (2014) aikana toteutetuissa aiemmissa pro gradu -tutkielmissa, joissa on selvitetty yläkouluikäisten toiveita liikunnan opetusryhmistä, on saatu sekä samansuuntaisia että erisuuntaisia tuloksia. Myös Temosen (2016) tutkimuksessa oppilaista enemmistö kannatti enemmän erillisryhmiä kuin sekaryhmiä, mutta Karppisen (2017) tutkimuksessa toiveet jakautuivat melko tasaisesti ja Tamminiemen ja Viitalan (2019) tutkimuksessa pieni enemmistö kannatti sekaryhmiä.

Aiheesta aiemmin tehtyjen pro gradu -tutkielmien perusteella oppilaat haluaisivat yleisimmin koululiikunnan toteutettavan siinä liikuntaryhmässä, missä he vastaamishetkellä liikkuvat (Kurppa 2011; Tamminiemi & Viitala 2019). Tutkimuksiin on kuitenkin osallistunut myös oppilaita, joilla ei ole ollut kokemusta molemmista opetusryhmistä. Samalla on selvinnyt, että esimerkiksi oppilaat, joilla on sekaryhmistä kokemusta, toivovat koululiikunnan vastaisuudessaakin järjestettävän sekaryhmissä keskimäärin useammin kuin oppilaat, joilla kokemusta on ainoastaan sukupuolen mukaan jaetuista opetusryhmistä (Lassila 2017;

Ruotoistenmäki 2020; Temonen 2016; Puhakka 2018). Tässä tutkimuksessa tarkasteltiin sellaisia oppilaita, joilla on kokemusta sekä erillis- että sekaryhmistä, ja jotka näin ollen pystyvät luotettavasti vertaamaan ryhmäjäkoja. Silti tutkimuksen tulosten perusteella oppilaiden nykyisellä liikuntaryhmällä näytti olevan erittäin merkittävä yhteys toiveisiin ja mielipiteisiin opetusryhmistä. Erillisryhmissä liikkuvista oppilaista noin 88 % halusi liikunnan vastaisuudessakin järjestettävän erillisryhmissä ja sekaryhmissä liikkuvista noin 69 % sekaryhmissä. Ainoastaan noin 19 % oppilaista haluaisi liikunnan toteutettavan eri ryhmässä, kuin missä vastaamishetkellä liikkui. Tähän tutkimukseen osallistuneista oppilaista suurempi osa, noin 61 %, liikkui vastaamishetkellä erillisryhmissä, mikä näin ollen näkyy edellä mainitussa enemmistön toiveessa toteuttaa koululiikunta erillisryhmissä. Sillä, kuinka kauan kyseisessä ryhmässä oli liikkunut, ei ilmennyt tilastollista yhteyttä toiveisiin tai mielipiteisiin. Näin ollen tutkimuksen tuloksia oppilaiden mielipiteistä ja toiveista ei voida laajemmin yleistää. Kuitenkin näkemys siitä, että oppilaat haluavat useimmiten liikkua samassa ryhmässä kuin aikaisemminkin, vahvistui entisestään.

Tutkimuksen tulosten perusteella nykyinen liikuntaryhmä vaikutti vähemmän sekaryhmissä liikkuviin kuin erillisryhmissä liikkuviin oppilaisiin. Sekaryhmissä liikkuvista pienempi osa halusi pitää ryhmäjaon entisellään verrattuna erillisryhmissä liikkuviin. Sekaryhmässä liikkuvista oppilaista myös selvästi suurempi osa halusi liikkua ”pääosin sekaryhmissä, mutta joissain liikuntamuodoissa tytöt ja pojat erikseen” kuin ”aina sekaryhmissä”. Lisäksi erillisryhmissä liikkuvat oppilaat pitivät sekaryhmäopetuksesta keskimäärin vähemmän kuin sekaryhmissä liikkuvat erillisryhmäopetuksesta. Tamminiemi ja Viitala (2019) saivat puolestaan päinvastaisia tuloksia tutkimuksessaan, jossa hieman suurempi osa sekaryhmissä liikkuvista halusi pitää ryhmäjaon entisellään verrattuna erillisryhmissä liikkuviin. Tässä tutkimuksessa nousseeseen havaintoon vaikuttavatkin mahdollisesti tutkimukseen osallistuneiden koulujen yleiset käytänteet. Yhtä liikuntaryhmää lukuun ottamatta kaikki tutkimukseen osallistuneet erillisryhmät tulivat kahdesta koulusta, joissa kaikki pakollisen liikunnan ryhmät olivat tutkimuksen toteutushetkellä erillisryhmiä. Sekaryhmät tulivat puolestaan kolmannesta koulusta, jossa käytössä oli sekä erillis- että sekaryhmiä. Ympäröivät käytänteet ja asenteet ovat tässä tapauksessa todennäköisesti muokanneet yksilöiden mielipiteitä, asenteita ja uskomuksia enemmän kuin esimerkiksi kokemukset alakoulun viimeisten luokkien liikuntaryhmistä.

Tyttöjen ja poikien välillä ei ilmennyt tutkimuksessa eroja toiveissa seka- tai erillisryhmistä koululiikunnassa. Myöskään mielipiteissä erillisryhmäopetuksesta ei löytynyt tilastollisesti merkitseviä eroja, mutta mielipiteissä sekaryhmäopetuksesta sen sijaan löytyi. Pojat suhtautuivat sekaryhmiin keskimäärin hieman positiivisemmin kuin tytöt, vaikkakaan yhteys ei ollut kovin vahva. Aikaisemmissa pro gradu -tutkielmissa on saatu tuloksia molempiin suuntiin. Esimerkiksi Karppinen (2017) sai tutkimuksessaan samansuuntaisia tuloksia, pojat suhtautuivat sekaryhmäopetukseen tyttöjä myönteisemmin ja tytöt vastaavasti erillisryhmiin poikia myönteisemmin. Myös Tamminiemi ja Viitala (2019) saivat tutkimuksessaan viitteitä samansuuntaisista tuloksista; pojista yli puolet ja tytöistä alle puolet halusi liikkua mieluummin sekaryhmässä, tässä ero ei otoksen koon takia kuitenkaan osoittautunut tilastollisesti merkitseväksi. Temosen (2016) tutkimuksessa puolestaan tytöt suhtautuivat hieman poikia myönteisemmin sekaryhmäopetukseen. Tähän tutkimukseen osallistuneista oppilaista puolestaan 10 eli noin 2,6 % ilmoitti sukupuolekseen muun kuin tytön tai pojan, ja muun sukupuolisten toiveet ja mielipiteet liikuntaryhmistä jakautuivat kaikkien yksittäisten vastausvaihtoehtojen kesken. Tarvittaisiin kuitenkin paljon suurempi otos muun sukupuolisia aineistoon tai mieluummin jopa erilainen tutkimusasetelma, jotta muun sukupuolisten toiveita ja mielipiteitä voitaisiin vertailla tyttöjen ja poikien toiveisiin ja mielipiteisiin, tai jotta vastauksista voitaisiin vetää minkäänlaisia johtopäätöksiä.

Tutkimuksen viimeinen tutkimuskysymys oli, olisiko oppilaille muita ehdotuksia tai ideoita liikuntaryhmien jakamiseksi. Pääasiassa oppilaat olivat tyytyväisiä seka- ja erillisryhmiin, vain noin joka kymmenennellä vastaajalla oli mielessään jokin muukin mahdollisuus liikuntaryhmien jakamiseen. Suurin osa näistä ehdotuksista liittyi oppilaiden eroihin taidoissa, aktiivisuudessa tai motivaatiossa, ja niiden perusteella oppilaiden jakamisen eri ryhmiin. Lisäksi muutama ehdotus liittyi myös opetusryhmien jakamiseen oppilaiden mielenkiintojen tai liikuntatuntien sisällön mukaan.

8.2 Johtopäätökset

Tutkimuksen kirjallisuuskatsauksen perusteella sekä erillis- että sekaryhmien käyttöön on koululiikunnassa perusteluita niin puolesta kuin vastaan, kuten ennalta oletettiin. Eroja ja

perusteluita näiden ryhmien välillä tarkasteltiin seitsemän kirjallisuudessa ja tutkimuksissa (mm. Opetushallitus 2014; Pühse & Gerber 2005; Palomäki & Heikinaro-Johansson 2011) erityisesti esille nousseen teeman sisällä, joita olivat tasa-arvo, fyysinen turvallisuus, ilmapiiri, liikunnalliset taidot, sosiaaliset taidot, fyysinen aktiivisuus ja oppilaiden mielipiteet. Joidenkin teemojen näkökulmasta sekaryhmät vaikuttivat paremmalta vaihtoehdolta, joidenkin taas erillisryhmät. Kuitenkaan yleisimmin teemojen sisälläkään ei löytynyt yksiselitteisesti käsitystä siitä, kumpi ryhmäjako olisi parempi, sillä löydettyihin havaintoihin ja väitteisiin löytyi usein vasta-argumentti tai toisen suuntainen näkökulma toisen ryhmäjaon eduksi. Sosiaaliset taidot vaikuttivat ainoalta teemalta, joka puolsi selvästi jompaakumpaa opetusryhmistä, tässä tapauksessa sekaryhmiä. Yleisiä mielipiteitä ja valintoja opetusryhmien välillä tehdessä joudutaankin arvottamaan eri perusteluita ja näkökulmia keskenään.

Moni muu maa on nostanut näkökulmista tasa-arvon kaikista tärkeimmäksi, tehtäessä päätöksiä maan liikunnanopetuksen toteuttamisesta. Suuressa osaa Euroopan maista, esimerkiksi muista Pohjoismaista Ruotsissa, Tanskassa ja Norjassa, sekaryhmät ovat olleet jo kauan käytössä koko maan tasolla. Näissä tasa-arvon on nähty toteutuvan silloin, kun tytöt ja pojat liikkuvat keskenään samanlaisissa ryhmissä ja lähtökohdissa. (Pühse & Gerber 2005.) Suomessa ei vielä kuitenkaan ole koko maan tasolla siirrytty samanlaiseen ajattelumalliin, vaan kuten Leinonen (2005, 22) toteaa, positiivisin tarkoituksin ja tavoittein tehtyjä erontekoja ei tule pitää epätasa-arvona tai syrjimisenä. Lisäksi, esimerkiksi Ruotsissa tasa-arvosyistä sekaryhmiin siirtymisen jälkeen on kyseenalaistettu moneen otteeseen sekaryhmien käytännön toimivuutta (Annerstedt 2005). Opetusryhmien muodostaminen on Suomessa opetuksen järjestäjän toimivallassa, ja näin ollen annetaan ainakin mahdollisuus muodostaa opetusryhmät olosuhteisiin ja tarkoituksiin nähden parhaalla mahdollisella tavalla. Ruotoistenmäen (2020) pro gradu -tutkielmassa opettajat nostivatkin esille, että sekaryhmien toimimiseen voivat vaikuttaa koulukohtaiset piirteet, esimerkkeinä oppilasaines ja käytettävissä olevat tilat. Sekaryhmät ovat joka tapauksessa lisääntyneet huomattavasti viimeisten vuosien aikana, muun muassa nykyään aiheeseen yleisesti liittyvistä asenteista ja hyvistä kokemuksista johtuen. Aika tuleekin näyttämään, ollaanko Suomessa jonkinlaisessa siirtymävaiheessa kohti muiden maiden ja yleisen tasa-arvoajattelun mukaisia koko maan tasolla vaadittavia sekaryhmiä, vai nähdäänkö opetuksen järjestäjän mahdollisuus valita oikeasti parhaaksi toimintatavaksi.

Tähän tutkimukseen osallistuneista oppilaista suurempi osa piti erillisryhmiä sekaryhmiä mieluisampana vaihtoehtona. Kuten aikaisemmin kävi ilmi, tuloksia oppilaiden toiveista ja mielipiteistä koululiikunnan opetusryhmistä ei voida laajemmin yleistää, esimerkiksi koko Suomen tasolle. Tutkimukseen osallistuneet kolme yläkoulua liikunnanopettajineen saivat kuitenkin tutkimuksen kautta kattavan otoksen omien oppilaidensa toiveista ja mielipiteistä, kun jokaiselle koululle jaettiin myös koulukohtaiset tulokset. Näitä tuloksia kyseisten koulujen liikunnanopettajat ja päättäjät voivat halutessaan hyödyntää suunnitellessaan opetuksen toteuttamista tulevaisuudessa. Opetusryhmien muodostaminen on liikunnanopetuksessa vielä opetuksen järjestämisen toimivallassa, eikä aikaisemman tutkimustiedon perusteella ole pystytty yksiselitteisesti sanomaan, palvelevatko seka- vai erillisryhmät kokonaisuuden kannalta paremmin liikunnanopetuksen tarkoituksia. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaan opetuksen perustana tulisi olla oppilaiden kuulluksi tuleminen, osallisuutta voidaan vahvistaa esimerkiksi ottamalla oppilaita mukaan koulutyönsä ja ryhmänsä toiminnan suunnitteluun (Opetushallitus 2014, 35). Autonomia ja mieluisa liikuntaryhmä voivat myös lisätä oppilaan viihtyvyyttä ja motivaatiota liikuntatunneilla (Deci & Ryan 2000; Heikinaro-Johansson ym. 2008). Kuitenkin Kiilakosken (2012, 29–31) mukaan Suomessa oppilaat kokevat mahdollisuutensa vaikuttaa opetukseen ja koulun toimintaan vähäisiksi. Näin ollen, mikäli yksittäisen koulun opetusryhmien muodostamisesta päättävillä tahoilla ei ole selkeitä perusteluita tai syitä valinnoilleen, voitaisiin oppilaiden toiveita ja mielipiteitä alkaa ottaa huomioon useammin ryhmäjakoja tehtäessä.

Tämän ja aiempien tutkimusten tulosten perusteella tällä hetkellä näyttää kuitenkin yleisesti ilmeiseltä, että oppilaat pitävät ja haluavat liikkua useimmin siinä ryhmässä, missä vastaamishetkellä liikkuvat. Voidaankin miettiä, onko kysymys ainakin joissain määrin enemmän tottumuksesta kuin mielipiteistä. Esimerkiksi Lassilan (2017) pro gradu -tutkielmassa oppilailla oli ennakkoluuloja sekaryhmiä kohtaan, mutta sekaryhmäkokeilun jälkeen suuri osa oppilaista olikin tykästynyt sekaryhmiin. Myös Ruotoistenmäen (2020) pro gradu -tutkielmassa ilmeni, että erillisryhmäopetuksesta siirtyminen sekaryhmäopetukseen aiheutti vastustusta ja haasteita oppilaissa, mutta mikäli sekaryhmissä oli liikuttu koko ajan, ei ongelmia esiintynyt. Suomessa molemmat opetusryhmät ovat koululiikunnassa yleisessä käytössä ja tutkimustiedon ja kirjallisuuden perusteella molemmilla opetusryhmillä on perustelunsa ja puolensa. Voidaankin siis pohtia, olisiko liikunnanopetuksen tarkoitus ja

tavoitteet mahdollisesti paremmin saavutettavissa, mikäli opetuksessa käytettäisiin vaihdellen sekä erillis- että sekaryhmiä. Käytännössä tämä voisi toimia esimerkiksi niin, että välillä kaksi rinnakkaisluokkaa liikkuisivat omien luokkiensa kesken, välillä yhdistäen luokat kahdeksi erillisryhmäksi. Tähän tutkimukseen osallistuneista oppilaista noin 43 % äänesti toivetta kysyttäessä ainoastaan erillis- tai sekaryhmää, kun noin 57 % äänesti ”pääosin toisessa, mutta joissain liikuntamuodoissa toisessa” vaihtoehtoja. Temosen (2016) pro gradu -tutkielmassa kysyttiin, missä liikuntaryhmässä oppilas haluaisi opiskella, ja vaihtoehdot olivat ”tyttö-/poikaryhmässä”, ”sekaryhmässä” sekä ”molemmissa”. 43 % kyselyyn vastanneista oppilaista halusi liikkua mieluiten molemmissa ryhmissä. Näyttäisikin siltä, että myös oppilaat voisivat omaksua käytännön, ainakin totuttuaan siihen.

Yksi tutkimuksen tutkimuskysymyksistä oli, olisiko oppilailla muita ehdotuksia tai ideoita liikuntaryhmien jakamiseksi. Pääasiassa oppilaat olivat tyytyväisiä seka- ja erillisryhmiin, vain noin joka kymmenennellä vastaajalla oli mielessään jokin muukin mahdollisuus liikuntaryhmien jakamiseen. Suurin osa näistä ehdotuksista liittyi oppilaiden eroihin taidoissa, aktiivisuudessa tai motivaatiossa, ja sen perusteella eri ryhmiin jakamiseen. Tämänlainen ryhmäjako on joidenkin oppilaiden näkökulmasta hyvinkin ymmärrettävää, mutta se voisi kuitenkin lisätä sosiaalista vertailua ja kilpailua, ja näin vaikuttaa negatiivisesti koululiikunnan yleiseen psyykkiseen ilmapiiriin (Opetushallitus 2017). Liukkosen, Jaakkolan ja Soinin (2007, 168) mukaan sosiaalinen vertailu ja kilpailu sekä ryhmien jakaminen taitotason mukaan vaikuttavat motivaatioilmaston kehittymiseen minäsuuntautuneeksi, ja Soinin (2006, 64–65) mukaan minäsuuntautunut motivaatioilmasto edistää tehtäväsuuntautunutta motivaatioilmastoa heikommin oppilaiden liikuntamotivaatiota ja viihtymistä oppitunneilla.

Taitojen, aktiivisuuden ja motivaation lisäksi muutama ehdotus liittyi myös opetusryhmien jakamiseen oppilaiden mielenkiintojen tai liikuntatuntien sisällön mukaan. Perusopetuksen opetussuunnitelman liikunnan tukimateriaalin (Opetushallitus 2017) mukaan koululiikunnan yhtenä tavoitteena olevaan liikuntaan kasvamiseen kuuluu kuitenkin muun muassa monipuoliseen liikkumiseen tarvittavien tietojen ja taitojen kartuttaminen monipuolisten liikuntakokemusten avulla. Näin ollen yksinkertaisimmillaan toteutettuna tämä ei palvelisi kaikkia koululiikunnan tehtäviä ja tavoitteita, vaikka oppilaiden motivaatio liikuntatunneilla voisikin kasvaa. Liikunnan ja Terveystiedon Opettajat Ry kuitenkin ehdottaa ajatusta siitä, jos

silloin tällöin oppilailla olisi mahdollisuutena valita esimerkiksi kahdesta vaihtoehdoisesta tuntisisällöstä, mikä voisi käytännössä toimia esimerkiksi yhdistämällä kaksi ryhmää opettajineen. Tämä voisi vaikuttaa autonomian kokemusten ja mieluisan liikkumisen myötä motivaation kasvuun, niin yksittäisten tuntien sisällä kuin pidemmällä tähtäimelläkin. (Liito 2018.) Myös aikaisemmin mainitun aktiivisuuden suhteen olisi mahdollista kokeilla samaa, mikäli oppilas saisi silloin tällöin valita esimerkiksi fyysisesti rankemman ja kevyemmän tunnin välillä olonsa mukaan.

Tutkimukseen osallistuneista oppilaista noin 2,6 % ilmoitti sukupuolekseen muun kuin tytön tai pojan. Vuoden 2017 koko maan laajuisessa kouluterveyskyselyssä prosenttiosuus oli noin 5,6 % (Tilastokeskus 2018). Aikaisemmin on aiheeseen liittyen todettu, että tyttöjen ja poikien erillisten opetusryhmien voidaan olettaa vähentävän muun sukupuolisten oppilaiden sekä sukupuolivähemmistöihin kuuluvien oppilaiden mahdollisuuksia ja viihtyvyyttä koululiikunnassa (Tanhua ym. 2015; Jääskeläinen ym. 2016, 44; Kokkonen 2013; Hill ym. 2012). Tähän tutkimukseen osallistuneiden 10 muun sukupuolisten toiveet ja mielipiteet liikuntaryhmistä jakautuivat kaikkien yksittäisten vastausvaihtoehtojen kesken. Tutkimuksessa ei siis käynyt esimerkiksi ilmi, etteivät tähän tutkimukseen osallistuneet muun sukupuoliset toivoisi tai pitäisi jommastakummasta opetusryhmästä. Karppisen (2017) pro gradu -tutkielmassa muun sukupuoliset oppilaat puolestaan toivoivat koululiikunnan järjestettävän kokonaan tai pääosin sekaryhmissä. Tarvittaisiin kuitenkin paljon suurempi joukko muun sukupuolisia aineistoon tai mieluummin jopa erilainen tutkimusasetelma, jotta muun sukupuolisten toiveita ja mielipiteitä voitaisiin vertailla tyttöjen ja poikien toiveisiin ja mielipiteisiin, tai jotta vastauksista voitaisiin vetää minkäänlaisia johtopäätöksiä. Haastavaa aiheen tutkimisesta tekee muun muassa joidenkin yksilöiden asenteet aihetta kohtaan. Esimerkiksi tämän tutkimuksen aineistosta jouduttiin poistamaan yksi ”muun sukupuolisen” lomake, joka osoittautui asiattomasti täytetyksi. Tässä tutkimuksessa ei kuitenkaan lähtökohtaisesti ollut tarkoituskaan selvittää muun sukupuolisten toiveita, mielipiteitä tai kokemuksia, mutta tasa-arvoon ja sukupuolitietoisuuteen perustuen oppilasta ei pyydetty määrittelemään itseään ainoastaan tytöksi tai pojaksi.

8.3 Tutkimuksen vahvuudet ja rajoitukset

Tutkimusta varten toteutettuun kyselyyn vastasi yhteensä 389 yläkouluikäistä oppilasta, mitä voidaan pitää hyvänä otoskokona analysointimenetelmien luotettavuuden kannalta. Tutkimukseen osallistuneet koulut valittiin ennakkotietojen perusteella, kyselyyn vastanneista oppilaista yli 96 % olikin liikkunut aikaisemmin sekä erillis- että sekaryhmissä. Selvitettäessä oppilaiden toiveita ja mielipiteitä opetusryhmistä, tarkasteltiin ainoastaan oppilaita, joilla oli kokemusta molemmista liikuntaryhmistä, ja jotka näin ollen pystyivät vertailemaan ryhmäjakoja kokemustensa perusteella. Vaikka analysoinnissa otoskoko hieman laski muutamien oppilaiden aikaisempien kokemusten sekä tyhjäksi jätettyjen kohtien tai virheellisten merkintöjen johdosta, jäi analysoitava otos silti riittäväksi. Aikaisemmissa pro gradu tutkielmissa, joissa on selvitetty oppilaiden toiveita tai mielipiteitä koululiikunnan opetusryhmistä, ovat tuloksiin vaikuttaneet myös oppilaat, joilla ei ole kokemusta jommastakummasta opetusryhmästä. Lisäksi tutkielman vahvuutena voidaan pitää kirjallisuuskatsausta, jossa tarkastellaan kattavasti kirjallisuudessa ja tutkimuksissa esiin nousseita perusteluita ja eroja seka- ja erillisryhmien välillä.

Vaikka tutkimuksen otoskoko oli käytettyjen analysointimenetelmien luotettavuuden kannalta hyvä, ei tutkimuksen tuloksia varsinkaan ensimmäisen tutkimuskysymyksen, oppilaiden toiveiden ja mielipiteiden, osalta voida yksittäisiä kuntia ja niissä sijaitsevia yläkouluja laajemmin yleistää. Nykyinen liikuntaryhmä näytti olevan erittäin merkitsevästi yhteydessä oppilaiden toiveisiin, ja tutkimukseen osallistuneet oppilaat jakautuivat epätasaisesti seka- ja erillisryhmien välillä. Yhtä liikuntaryhmää lukuun ottamatta kaikki tutkimukseen osallistuneet erillisryhmät tulivat kahdesta koulusta ja sekaryhmät kolmannelta. Lisäksi tutkimukseen osallistuneet koulut sijaitsivat alueellisesti erittäin lähekkäin. Alun perin tutkimuksen otos pyrittiin muodostamaan ympäri Suomea, mutta ennakkokyselyjen perusteella tuotti vaikeuksia löytää kouluja tai liikuntaryhmiä, joissa oppilailla olisi ollut yleisesti kokemusta sekä erillis- että sekaryhmistä. Tutkimusongelmia tai -asetelmaa ei kuitenkaan haluttu muuttaa, joten päädyttiin toteuttamaan yksittäisille kunnille ja kouluille merkityksellisemmät analyysit oppilaiden toiveista.

Tutkimusta varten ei löytynyt valmiita sopivia kyselyitä tai mittareita, joten kyselylomake laadittiin itse, ja sitä käytettiin ensimmäistä kertaa tätä tutkimusta varten. Kyselylomaketta laatiessa kysymykset pidettiin lyhyinä ja yksinkertaisina, minkä lisäksi lomake testattiin yhdellä oppilasryhmällä ennen varsinaista tutkimusta. Siitä huolimatta varsinkin itse laaditun kyselylomakkeen käyttäminen aineistonkeruussa lisää huomattavasti mahdollisuuksia virhetekijöihin tutkimuksessa. Esimerkiksi tässä tutkimuksessa hieman laajempi ja perusteellisempi kysely olisi mahdollisesti voinut antaa enemmän arvoa aineiston analysoinnin ja tulosten, sekä myös tutkimuksen luotettavuuden kannalta.

8.4 Jatkotutkimusehdotukset

Kun sekä erillis- että sekaryhmillä vaikuttaa olevan hyvät puolensa ja perustelunsa koululiikunnassa käyttämiseen, voisi jatkossa olla hyvä ainakin kokeilla, miten näiden molempien opetusryhmien hyödyntäminen onnistuisi käytännössä koululiikunnassa. Tällä tavalla voitaisiin parhaimmillaan ajatella saavutettavan koululiikunnan tehtävä ja tavoitteet entistä paremmin. Niin tämän kuin myös Lassilan (2017) sekä Tamminiemen ja Viitalan (2019) pro gradu -tutkielmien tulosten perusteella oppilaiden toiveita ja mieltymyksiä koululiikunnan ryhmäjaoissa ohjaavat vahvasti tottumukset. Lisäksi tässä sekä Temosen (2016) pro gradu -tutkielmassa oppilaiden toiveista nousi jo nyt esille, että moni oppilas liikkuisi mielellään sekä erillis- että sekaryhmissä. Näin ollen olisi mielenkiintoista toteuttaa esimerkiksi lukuvuoden mittainen kokeilu, jossa liikuntaryhmät pääsisivät liikkumaan noin puolet liikuntatunneista sekaryhmissä ja puolet sukupuolten mukaan jaetuissa erillisryhmissä. Tämän jälkeen olisi hyödyllistä selvittää niin oppilaiden kuin opettajien kokemuksia ja ajatuksia liikunnanopetuksen opetusryhmistä.

Sekä erillisryhmien että sekaryhmien hyödyntämisen lisäksi erityisesti tarvetta olisi tutkimustiedolle muun sukupuolisten kuin tyttöjen tai poikien kokemuksista, toiveista ja mielipiteistä koululiikunnan ryhmäjakoisiin liittyen. Mikäli tutkimustieto osoittaisi erillisryhmien syrjivän tai asettavan muun sukupuoliset merkittävästi eriarvoiseen asemaan koululiikunnassa, tulisi erillisryhmien tasa-arvoisuutta pohtia entistä vakavammin. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaan perusopetuksen tulisi lisätä tietoa ja

ymmärrystä sukupuolen moninaisuudesta. Jokaista oppilasta tulisi auttaa tunnistamaan omat mahdollisuutensa ja rakentamaan oppimispolkunsä ilman sukupuoleen sidottuja roolimalleja. (Opetushallitus 2014, 18.)

LÄHTEET

- Aalberg, V. & Siimes, M. 2007. Lapsesta aikuiseksi: nuoren kypsyminen naiseksi tai mieheksi. 2. painos. Helsinki: Nemo.
- Annerstedt, C. 2005. Physical Education and Health in Sweden. Teoksessa U. Pühse & M. Gerber (toim.) International comparison of physical education. Concepts, problems, prospects. Oxford: Meyer & Meyer Sport, 604–629.
- Aunola, K. 2002. Motivaation kehitys ja merkitys kouluikässä. Teoksessa Salmela-Aro, K. & Nurmi, J-E. (toim.) 2002. Mikä meitä liikuttaa? Modernin motivaatiopsykologian perusteet. Jyväskylä: PS-kustannus, 105–126.
- Berg, P. 2010. Ryhmärajoja ja hierarkioita: etnografinen tutkimus peruskoulun yläasteen liikunnanopetuksesta. Sosiaalipsykologisia tutkimuksia 22. Helsinki: Yliopistopaino.
- Berg, P. 2003. Sukupuolitettu liikuntakasvatus? Liikunta & Tiede 40 (2), 19–22.
- Berg, P. & Lahelma, E. 2010. Gendering processes in the field of physical education. Gender and Education, 22 (1), 31–46.
- Best, S., Pearson, P.J. & Webb, P.I. 2010. Teachers' perceptions of the effects of single-sex and coeducational classroom settings on the participation and performance of students in practical physical education. Teoksessa A. Rendimimiento (toim.) Congreso de la asociacion internacional de escuelas superiores de educacion fisica. University of Wollongong, 1016–1027.
- Bion, W. R. 1961. Experiences in groups and other papers. London: Tavistock Publications.
- Cox, A. E., Ullrich-French, S., Madonia, J. & Witty, K. 2011. Social physique anxiety in physical education: Social contextual factors and links to motivation and behavior. Psychology of Sport and Exercise 12, 555–562.
- Deci, E. L. & Ryan, R. M. 2000. The “what” and “why” of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behavior. Psychological Inquiry, 11, 227–268.
- Derry, J. A. & Phillips, D. A. 2004. Comparisons of selected student and teacher variables in all-girls and coeducational physical education environments. The Physical Educator 61 (1), 23–34.
- Eklund, M. 1996. Samundervisning i gymnastik. En undersökning av gymnastiklärares erfarenheter av och attityder till gemensam undervisning av flickor och pojkar. Rapporter från Pedagogiska fakulteten vid Åbo Akademi nr 12.

- Gabbei, R. 2004. Achieving balance: Secondary physical education gender-grouping options. *Journal of Physical Education, Recreation & Dance*, 75 (3), 33–39.
- Gibbons, S.L. & Humbert, L. 2008. What are middle-school girls looking for in physical education? *Canadian Journal of Education* 31 (1), 167–186.
- Hannon, J. & Ratliffe, T. 2005. Physical activity levels in coeducational and single-gender high school physical education settings. *Journal of Teaching in Physical Education* 24 (2), 149–165.
- Hannon, J. & Ratliffe, T. 2007. Opportunities to participate and teacher interactions in coed versus single-gender physical education settings. *Physical Educator*, 64 (1), 11–20.
- Hastie, P.A. & Pickwell, A. 1996. Take your partners: A description of a student social system in secondary school dance class. *Journal of Teaching in Physical Education* 15, 171–187.
- Heikinaro-Johansson, P., Palomäki, S. & Kurppa, J. 2011. Koululiikunnassa viihtyminen – Yhdeksäsluokkalaisten mielipiteitä liikunnanopetuksen mieluisuudesta ja sekaryhmäopetuksesta. Teoksessa S. Laitinen & A. Hilmola (toim.) *Taito- ja taideaineiden oppimistulokset. Raportit ja selvitykset 2011:11*. Helsinki: Opetushallitus, 249–258.
- Heikinaro-Johansson, P. & Telama, R. 2005. Physical education in Finland. Teoksessa U. Pühse & M. Gerber (toim.) *International comparison of physical education. Concepts, problems, prospects*. Oxford: Meyer & Meyer Sport, 252–271.
- Heikinaro-Johansson, P., Varstala, V. & Lyyra, M. 2008. Yläkoululaisten kiinnostus koululiikuntaan ja kiinnostuksen yhteydet vapaa-ajan liikunnan harrastamiseen. *Liikunta & Tiede* 45 (6), 31–37.
- Hill, G. & B. Clevin. 2005. A Comparison of 9th grade male and female physical education activities preferences and support for coeducational groupings. *Physical Educator* 62 (4), 187–197.
- Hill, G., Hannon, J. & Knowles C. 2012. Physical education teachers’ and university teacher educators’ perceptions regarding coeducational vs. single gender physical education. *The Physical Educator* 69 (3), 265–288.
- Hills, L.A. & Croston, A. 2012. ‘It should be better all together’: Exploring strategies for ‘undoing’ gender in coeducational physical education. *Sport, Education and Society* 17 (5), 591–605.

- Himberg, L. & Jauhiainen, R. 1998. Suhteita: Minä, me ja muut. Porvoo: WSOY.
- Ilmanen, K. & Voutilainen, T. 1982. Jumpasta tiedekunnaksi: suomalainen voimistelunopettajakoulutus 100 vuotta, 1882–1982. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- Johansson, N., Heikinaro-Johansson, P. & Palomäki, S. 2011. Kohtaavatko peruskoulun opetussuunnitelman tavoitteet ja oppilaiden kiinnostus liikunnanopetuksessa? Teoksessa S. Laitinen & A. Hilmola (toim.) Taito- ja taideaineiden oppimistulokset – asiantuntijoiden arviointia. Opetushallitus. Raportit ja selvitykset 2011:11, 238–247.
- Jääskeläinen, L., Hautakorpi, J., Onwen-Huma, H., Niittymäki, H., Pirttijärvi, A., Lempinen, M. & Kajander, V. 2016. Tasa-arvotyö on taitolaji. Opas sukupuolten tasa-arvon edistämiseen perusopetuksessa. Opetushallitus: Oppaat ja käsikirjat 5/2015. Tampere: Suomen yliopistopaino.
- Kantomaa, M., Tammelin, T., Ebeling, H. & Taanila, A. 2010. Liikunnan yhteys nuorten tunne-elämän ja käyttäytymisen häiriöihin, koettuun terveyteen ja koulumenestykseen. *Liikunta & Tiede*, 47 (6), 30–37.
- Karppinen, A. 2017. Oppilaiden käsityksiä seka- ja erillisryhmistä. Helsingin yliopisto. Opettajankoulutuslaitos. Pro gradu -tutkielma.
- Kastrup, V. & Kleindienst-Cachay, C. 2016. 'Reflective co-education' or male-oriented physical education? Teachers' views about activities in co-educational PE classes at German secondary schools. *Sport, Education and Society*, 21 (7), 963–984.
- Kiilakoski, T. 2012. Koulu nuorten näkemänä ja kokemana. *Muistiot 2012: 6*. Helsinki: Opetushallitus
- Kokkonen, M. 2012. Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen syrjintä liikunnan ja urheilun parissa. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2012:5.
- Kokkonen, M. 2013. Liikuntapedagogiikan yhdenvertaisuus – Sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen näkökulma. Teoksessa T. Jaakkola, J. Liukkonen & A. Sääkslahti (toim.) *Liikuntapedagogiikka*. Jyväskylä: PS-kustannus, 430–461.
- Kokkonen, M. 2015. Sukupuoli ja seksuaalinen suuntautuneisuus koululiikunnan kompastuskivinä: kuvaileva kirjallisuuskatsaus. *Kasvatus 5/2015*, 460–472.
- Kopakkala, A. 2005. Porukka, jengi, tiimi: ryhmädynamiikka ja siihen vaikuttaminen. Edita Prima Oy. Helsinki.
- Kosonen, S. 2019. Yläkoulun liikunnanopettajan työssään kokema turvattomuus. Jyväskylän yliopisto. Liikuntatieteellinen tiedekunta. Pro gradu -tutkielma.

- Kouluhallitus 1985. Peruskoulun opetussuunnitelman perusteet 1985. Helsinki.
- Krause, L., Naughton, G., Benson, A. & Tibbert, S. 2018. Equity of physical characteristics between adolescent males and females participating in single- or mixed-sex sport. *The Journal of Strength and Conditioning Research* 32 (5), 1415–1421.
- Kurppa, J. 2011. Yhdeksäsluokkalaisten tyttöjen ja poikien koululiikuntakokemukset, liikunnanopetuksen sisällöt ja liikunnan opetusryhmät. Jyväskylän yliopisto. Liikuntatieteiden laitos. Pro gradu -tutkielma.
- Kuusi, H., Jakku-Sihvonen, R. & Koramo, M. 2009. Koulutus ja sukupuolten tasa-arvo. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2009:52.
- Lahti, J. 2017. Koulun liikuntakasvatuksen historia. Teoksessa T. Jaakkola, J. Liukkonen & A. Sääkslahti (toim.) *Liikuntapedagogiikka*. Jyväskylä: PS-kustannus, 24–40.
- Lassila, S-M. 2017. Liikunnan yhteisopetus yläkoulussa – oppilaan toive vai kauhistus? Tapaustutkimus yhden yhteisopetukseen siirtyneen luokan oppilaiden kokemuksista. Jyväskylän yliopisto. Liikuntatieteellinen tiedekunta. Pro gradu -tutkielma.
- Lehtimäki, L. & Lehtimäki, L. 2017. Tytöt ja pojat – yhdessä vai erikseen? 6. luokkalaisten käsityksiä ryhmäjaosta liikuntatunneilla Etelä-Pohjanmaalla. Tampereen yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Pro gradu -tutkielma.
- Lehtonen, J. 2003. Sukupuoli ja seksuaalisuus koulussa. Näkökulmana heteronormatiivisuus ja ei-heteroseksuaalisten nuorten kertomukset. *Nuorisotutkimusseuran julkaisuja* 31.
- Leinonen, E. 2005. Erillisopetus tänään – WomenIT-projektin selvitys yhden sukupuolen opetuksesta. Kajaani: Oulun yliopisto.
- Lentillon-Kaestner, V. & Roure, C. 2019. Coeducational and single-sex physical education: students' situational interest in learning tasks centred on technical skills. *Physical Education and Sport Pedagogy*, 24 (3), 287–300.
- Liito (Liikunnan ja terveystiedon opettajat ry). 2018. Näkökulma liikunnan sekaryhmäopetukseen. Viitattu 7.4.2020. <https://www.liito.fi/uutiset/nakokulma-liikunnan-sekaryhmaopetuk/>
- Lintunen, T. & Rovio, E. 2009. Johdanto liikunnan ryhmäilmiöihin. Teoksessa E. Rovio, T. Lintunen & O. Salmi (toim.) *Ryhmäilmiöt liikunnassa*. Helsinki: Liikuntatieteellinen seura, 13–27.
- Lirgg, C.A. 1994. Environmental perceptions of students in same-sex and coeducational physical education classes. *Journal of Educational Psychology*, 86, 183–193.

- Liukkonen, J. & Jaakkola, T. 2013a. Liikuntamotivaatio elinikäisen liikuntaharrastuksen edellytyksenä. Teoksessa T. Jaakkola, J. Liukkonen & A. Sääkslahti (toim.) Liikuntapedagogiikka. Jyväskylä: PS-kustannus, 144–161.
- Liukkonen, J. & Jaakkola, T. 2013b. Oppimista tukevan motivaatioilmaston luominen. Teoksessa T. Jaakkola, J. Liukkonen & A. Sääkslahti (toim.) Liikuntapedagogiikka. Jyväskylä: PS-kustannus, 298–313.
- Liukkonen, J., Jaakkola, T. & Soini, M. 2007. Motivaatioilmasto liikunnan opetuksessa. Teoksessa P. Heikinaro-Johansson & T. Huovinen (toim.) Näkökulmia liikuntapedagogiikkaan. Helsinki: WSOY, 157–170.
- Lounamaa, A., Huhtanen, P., Kurenniemi, M., Salminen, S., Mirja-Leena, H. & Virtanen, J. 2005. Koulutapaturmien ehkäisy. 2002–2004 toteutettu kehittämishanke. Aiheita II/2005. Helsinki: Stakesin monistamo.
- Lyu, M. & Gill, D. L. 2011. Perceived physical competence, enjoyment, and effort in same-sex and coeducational physical education classes. *Educational Psychology*, 31 (2), 247–260.
- Malmberg, L-E. & Little, T. D. 2002. Nuorten koulumotivaatio. Teoksessa Salmela-Aro, K. & Nurmi, J-E. 2002. Mikä meitä liikuttaa? Modernin motivaatiopsykologian perusteet. Jyväskylä: PS-kustannus, 127–144.
- McHugh, M.W. 2007. Differentiating instruction in the regular classroom: How to reach and teach all learners, grades 3-12. *Journal for the Education of the Gifted*. 30 (3), 404–409.
- McKenzie, T.L. 2007. The preparation of physical educators: A public health perspective. *Quest* 59 (1), 346–357.
- McKenzie, T.L., Catellier, D.J., Conway, T., Lytle, L.A., Grieser, M., Webber, L.A., Pratt, C.A. & Elder, J.P. 2006. Girls' activity levels and lesson contexts in middle school PE: TAAG baseline. *Medicine and Science in Sport and Exercise* 38 (7), 1229–1235.
- McKenzie, T.L., Marshall, S.J., Sallis, J.F. & Conway T.L. 2000. Student activity levels, lesson context, and teacher behaviour during middle school physical education. *Research Quarterly for Exercise and Sport* 71, 249–259.
- McKenzie, T.L., Prochaska, J.J., Sallis, J.F. & La Master, K.J. 2004. Coeducation and single-sex education in middle schools: Impact on physical activity. *Research Quarterly for Exercise and Sport* 75, 446–449.

- Metsämuuronen, J. 2011. Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. Helsinki: International Methelp Oy.
- Moser, T., Jacobsen, E. B. & Erdmann, R. 2005. Physical Education in Norway. Teoksessa U. Pühse & M. Gerber (toim.) International comparison of physical education. Concepts, problems, prospects. Oxford: Meyer & Meyer Sport, 512–533.
- Nikkola, T. & Löppönen, P. 2014. Oivalluksia ryhmästä. Pintaa syvemmälle koulun ryhmäilmiöihin. Opinkirjo. Helsinki
- Opetushallitus. 2004. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet.
- Opetushallitus. 2014. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Määräykset ja ohjeet 2014:96.
- Opetushallitus. 2017. Opettajat ja rehtorit Suomessa 2016. Raportit ja selvitykset 2017:2.
- Opetushallitus. 2017. OPS 2016 Liikunnan tukimateriaalit. Viitattu 1.4.2020. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/ops2016-tuki-edufi_liikunta_-yv-lain-paivitys-valmis-3.3.2016-mp.pdf
- Opetusministeriö. 2007. Opettajankoulutus 2020. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selviyksiä 2007: 44.
- Osborne, K., Bauer, A. and Sutliff, M. 2002. Middle school students' perceptions of coed versus non-coed physical education. *Physical Educator*, 59 (2), 83–89.
- Palomäki, S. & Heikinaro-Johansson, P. 2011. Liikunnan oppimistulosten seuranta-arviointi perusopetuksessa 2010. Koulutuksen seurantaraportit 2011:4. Helsinki: Opetushallitus.
- Parkkari, J., Kannus, P. & Fogelholm, M. 2004. Liikuntavammat – suurin tapaturmaluokka Suomessa. *Suomen lääkärilehti* 59, 3889–3995.
- Parkkari, J., Kannus, P. & Leppänen, M. 2018. Liikuntavammat koulussa, vapaa-ajalla ja urheiluseuroissa. Teoksessa S. Kokko & L. Martin (toim.) Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa. LIITU-tutkimuksen tuloksia 2018. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2019:1.
- Pietilä, M., Laine, U. & Nordström, S. 2017. Valtakunnalliset opetussuunnitelman perusteet. Teoksessa T. Jaakkola, J. Liukkonen & A. Sääkslahti (toim.) Liikuntapedagogiikka. Jyväskylä: PS-kustannus, 256–275.
- Pritchard, T., McCollum, S., Sundal, J., & Colquit, G. 2014. Effect of the sport education tactical model on coeducational and single gender game performance. *Physical Educator*, 71(1), 132–154.

- Puhakka, J. 2018. "Joskus pojat nauraa tytöille ja tytöt pojille" – kuudesluokkalaisten näkemyksiä liikunnan sukupuoliryhmittelystä. Oulun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Pro gradu -tutkielma.
- Pühse U. & Gerber, M. 2005. International comparison of physical education. Oxford UK: Meyer & Meyer Sport.
- Reeve, J. & Jang, H. 2006. What teachers say and do to support students' autonomy during a learning activity. *Journal of Educational Psychology* 98 (1), 209–218.
- Rintala J., Palomäki, S. & Heikinaro-Johansson, P. 2013. Mieluisat ja epämieluisat koululiikuntalajit yhdeksäsluokkalaisten kokemina. *Liikunta & Tiede* 50 (1), 38–44.
- Rintala, P., Huovinen, T. & Niemelä, S. 2012. Soveltava liikunta. Liikuntatieteellisen seuran julkaisu nro 168. Tampere: Tammerprint Oy.
- Rønholt, H. 2005. Physical Education in Denmark. Teoksessa U. Pühse & M. Gerber (toim.) International comparison of physical education. Concepts, problems, prospects. Oxford: Meyer & Meyer Sport, 206–227.
- Rovio, E. 2007. Ryhmä liikunnanopetuksen kohteena. Teoksessa P. Heikinaro-Johansson, & T. Huovinen (toim.) Näkökulmia liikuntapedagogiikkaan. Jyväskylä: WSOY Oppimateriaalit, 171–184.
- Rovio, E. 2009. Tavoitteellinen ryhmätoiminta. Teoksessa E. Rovio, T. Lintunen & O. Salmi (toim.) Ryhmäilmiöt liikunnassa. Helsinki: Liikuntatieteellinen seura, 127–154.
- Rovio, E. 2012. Ryhmäilmiöt. Teoksessa L. Matikka & M. Roos-Salmi (toim.) Urheilupsykologian perusteet. Helsinki: Liikuntatieteellinen Seura, 309–325.
- Ruotoistenmäki, J. 2020. Onnistumisia ja haasteita sekaryhmäopetuksessa liikunnanopettajien kertomana. Jyväskylän yliopisto. Liikuntatieteellinen tiedekunta. Pro gradu -tutkielma.
- Saaranen-Kauppinen, A. & Rovio, E. 2009. Päätöksenteko ja suorittaminen ryhmässä. Teoksessa E. Rovio, T. Lintunen & O. Salmi (toim.) Ryhmäilmiöt liikunnassa. Helsinki: Liikuntatieteellinen seura, 31–58.
- Salmela, J. 2006. Koetun sosiaalisen tuen, pätevyyden, itsearvostuksen ja liikunnan yhteyksiä nuoruusiän kasvuvuosina. Jyväskylän yliopisto. Chydenius-instituutin tutkimuksia 1/2006.
- Salminen, S., Lounamaa, A. & Kurenniemi, M. 2008. Gender and injury in Finnish comprehensive schools. *Accident Analysis & Prevention* 40 (4), 1267–1272.

- Sas-Nowosielski, K. 2008. Participation of youth in physical education from the perspective of self-determination theory. *Human Movement*, 9 (2), 134–141.
- Sinclair, C. 2000. How do adolescents perceive coeducational and same-sex physical education classes? *Journal of Physical Education, Recreation, & Dance*, 71 (1), 9.
- Slingerland, M., Haerens, L., Cardon, G., & Borghouts, L. 2014. Differences in perceived competence and physical activity levels during single-gender modified basketball game play in middle school physical education. *European Physical Education Review*, 20 (1), 20.
- Smiley, S. 2015. Gender issues in physical education. University of Akureyri. Faculty of Education. Master's thesis.
- Smith, N. J., Lounsbery, M. A. F. & McKenzie, T. L. 2014. Physical activity in high school physical education: Impact of lesson context and class gender composition. *Journal of Physical Activity and Health* 11 (1), 127–135.
- Soini, M. 2006. Motivaatioilmaston yhteys yhdeksäsluokkalaisten fyysiseen aktiivisuuteen ja viihtymiseen koulun liikuntatunneilla. Jyväskylän yliopisto. *Studies in Sport, Physical Education and Health* 120.
- Tamminiemi, E. & Viitala, V. 2019. Tytöt ja pojat yhdessä vai erikseen? Kahdeksasluokkalaisten näkemyksiä liikunnanopetuksen opetusryhmistä. Turun yliopisto. Opettajankoulutuslaitos. Pro gradu -tutkielma.
- Tanhua, I. 2012. Sukupuolten tasa-arvon hyvät käytännöt. Tasa-arvohankkeiden hyviä käytäntöjä seitsemästä teemasta. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö.
- Tanhua, I., Mustakallio, S., Karvinen, M., Huuska, M. & Aaltonen, M. 2015. Tietopaketti sukupuolen moninaisuuden huomioimisesta oppilaitoksille, työpaikoille ja viranomaisille. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2015:22. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Taylor, I., Ntoumanis, N., Standage, M. & Spray, C. 2010. Motivational predictors of physical education students' effort, exercise intentions, and leisure-time physical activity: a multilevel linear growth analysis. *Journal of Sport & Exercise Psychology*, 32, 99–120.
- Temonen, J. 2016. Yläkoululaisten näkemyksiä liikunnanopetuksen opetusryhmistä. Jyväskylän yliopisto. Liikuntakasvatuksen laitos. Pro gradu -tutkielma.

- THL 2020. Kouluterveyskyselyn tulokset. Viitattu 8.1.2020.
www.thl.fi > Lapset, nuoret ja perheet > Tutkimustuloksia > Kasvuympäristön turvallisuus > Kouluterveyskyselyn tulokset
- Tilastokeskus. 2018. Sukupuolten tasa-arvo Suomessa. Helsinki: Grano Oy.
- Turpeinen, S., Jaako, J., Kankaanpää, A. & Hakamäki, M. 2011. Liikunta ja tasa-arvo 2011 - Sukupuolten tasa-arvon nykytila ja muutokset Suomessa. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 33/2011. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö.
- Tähtinen, J., Laakkonen, E. & Broberg, M. 2011. Tilastollisen aineiston käsittelyn ja tulkinnan perusteita. Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan julkaisuja C:20.
- Van Acker, R., Carreiro da Costa, F., De Bourdeaudhuij, I., Gardon, G. & Haerens, L. 2010. Sex equity and physical activity levels in coeducational physical education: exploring the potential of modified game forms. *Physical Education and Sport Pedagogy* 15 (2), 159–173.
- Virta, J. & Lounassalo, I. 2017. Liikuntapedagogiikka yläkoulussa. Teoksessa T. Jaakkola, J. Liukkonen & A. Sääkslahti (toim.) *Liikuntapedagogiikka*. Jyväskylä: PS-kustannus, 518–536.
- Wallace, L., Buchan, D. & Sculthorpe, N. 2019. A comparison of activity levels of girls in single-gender and mixed-gender physical education. *European Physical Education Review* 1–10.
- Williams, S. M., & Hannon, J. C. 2018. Physical activity levels in coed and same-sex physical education using the tactical games model. *Physical Educator*, 75 (3), 525–545.
- Wuolio, E. & Jääskeläinen, L. 1993. *Kyykkyy-ylös! 150 vuotta koululiikuntaa*. Helsinki: Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu nro 136.

LIITTEET

Liite 1. Kyselylomake

KOULULIIKUNNAN OPETUSRYHMÄT

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää yläkouluikäisten oppilaiden kokemuksia ja mielipiteitä liikunnanopetuksen opetusryhmistä. Sekaryhmällä tarkoitetaan liikuntaryhmää, jossa on sekä tyttöjä että poikia. Erillisryhmällä tarkoitetaan liikuntaryhmää, jossa on pelkästään tyttöjä tai pelkästään poikia.

Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Vastaukset käsitellään luottamuksellisesti ja anonymisti siten, etteivät vastauksesi ole tunnistettavissa. Vastaathan huolellisesti ja rehellisesti kokemustesi mukaan.

Terveisin,

Aleksi Nieminen

Jyväskylän yliopisto

alpeniem@student.jyu.fi

Rastita kokemustasi tai mielipidettäsi vastaava vaihtoehto.

1. Sukupuoli

Poika Tyttö Muu

2. Luokka-aste

7. lk 8. lk 9. lk

3. Tämänhetkisessä koululiikuntaryhmässäni on

- vain tyttöjä tai vain poikia (erillisryhmä)
- sekä tyttöjä että poikia (sekaryhmä)

4. Yläasteen aikana olen koululiikunnassa liikkunut

- vain erillisryhmissä
- vain sekaryhmissä
- molemmissa

5. Ala-asteella olen koululiikunnassa liikkunut

- vain erillisryhmissä
- vain sekaryhmissä
- molemmissa

6. Yläasteella haluaisin koululiikunnan järjestettävän

- aina erillisryhmissä
- pääosin erillisryhmissä, mutta joissain liikuntamuodoissa tytöt ja pojat sekaisin
- aina sekaryhmissä
- pääosin sekaryhmissä, mutta joissain liikuntamuodoissa tytöt ja pojat erikseen

7. Pidän erillisryhmäopetuksesta liikunnassa.

- en lainkaan samaa mieltä
- vain hieman samaa mieltä
- jonkin verran samaa mieltä
- melko paljon samaa mieltä
- erittäin paljon samaa mieltä

8. Pidän sekaryhmäopetuksesta liikunnassa.

- en lainkaan samaa mieltä
- vain hieman samaa mieltä
- jonkin verran samaa mieltä
- melko paljon samaa mieltä
- erittäin paljon samaa mieltä

9. Voitaisiko liikuntaryhmät mielestäsi jakaa jollain muulla tapaa? Miten?

Kiitos vastauksistasi!